

Pestalozzi Children's Foundation
Education and intercultural competence - worldwide

RESPECTAREA DREPTURILOR COPILULUI

**Raportul copiilor din Moldova pentru Comitetul ONU
privind Drepturile Copilului**

2016

RESPECTAREA DREPTURILOR COPILULUI

Raportul copiilor din Moldova pentru Comitetul ONU
privind Drepturile Copilului

2016

Respectarea drepturilor copilului.

Raportul copiilor din Moldova pentru Comitetul ONU privind Drepturile Copilului. 2016

Coordonator al ediției: Cezar Gavriiliuc

Contribuție: Iosif Moldovanu, Claudia Danii, Smiljana Frick, Tanya Stihari, Irina Gușan

Prezentare Grafică: Diana Panico

Raportul copiilor din Moldova pentru Comitetul ONU privind Drepturile Copilului 2016 este editat prin contribuția a 49 de copii, membri ai Grupului de Reflecție. Activitatea grupului de copii a fost facilitată de către Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului din Moldova (CIDDC) și susținută de Organizația Suedeză „Salvați Copiii” și Fundația Pestalozzi.

Membrii Grupului de Reflecție:

Daniela Afteniuc, Antuaneta Antoni, Ana Arabadji, Cristian Babin, Pavel Batâr, Nicoleta Bejan, Roman Botnari, Maxim Budoianu, Doina Budurin, Rodica Caimac, Gabriela Cebotar, Valeria Cebotarian, Vlad Cernoușan, Liliana Cerchez, Mihai Chirnicinâi, Cătălina Ciobanu, Victoria Ciubuc, Dumitru Cornișel, Tatiana Coșaga, Aliona Cozma, Daniela Cozma, Olga Danu, Alexandrina Danuța, Ana Domenti, Tatiana Gangu, Daria Ghețiu, Mihaela Gheorghelaș, Vasile Grădinar, Gabriela Graur, Vasile Guja, Daniela Guțu, Maria Harcenco, Mariana Hurciuc, Lucia Jalbă, Zinaida Lupu, Irina Mihalachi, Anastasia Nanu, Mihaela Negru, Dionis Nicoară, Angela Palenciuc, Sandu Petrașco, Liliana Postolachi, Anastasia Rusev, Daria Staraia, Diana Strah, Leonid Tataru, Alexandru Udrea, Vasile Zaharia, Lidia Zemlegleadov, Cristina Burcă.

Raportul copiilor poate fi găsit pe adresa:

Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile copilului

Str. E. Coca 15, Chișinău, MD 2008, Moldova

Tel./Fax: 71-65-98, 74-78-13

Email: ciddc@ymail.com

Web: drepturilecopilului.md sau monitor.drepturilecopilului.md

Conținutul, opiniile și modul de exprimare a informației nu reflectă neapărat punctul de vedere al agenților finanțatoare.

Chișinău, 2016

CUPRINS

5	INTRODUCERE
5	Despre autori
6	Despre raport
6	Despre procesul de lucru asupra raportului
7	Respectarea standardelor internaționale de participare a copiilor în procesul de lucru
10	DREPTURILE COPILULUI, LA PESTE 25 DE ANI DE LA ADOPTAREA CONVENȚIEI
11	DREPTUL LA EDUCAȚIE
12	Acces la educație pentru toți copiii
15	Resursele instituției de învățământ
21	Calitatea educației
26	Discriminarea afectează atitudinea elevilor față de educație
29	Opinia copilului în procesul educațional
30	PROTECȚIA FAȚĂ DE VIOLENȚĂ, ABUZ ȘI NEGLIJARE
31	Prevenirea violenței față de copii
33	Violența emoțională față de copii
35	Violența fizică față de copii
36	Violența sexuală față de copii
38	Neglijarea copiilor
40	Violența pe internet

41	SĂNĂTATEA ADOLESCENȚILOR
42	Informarea tinerilor despre sănătatea sexual-reproductivă
45	Profesioniști și servicii disponibile
47	EXPLOATAREA PRIN MUNCĂ A COPILULUI
48	Condiții de muncă
51	Exploatarea prin muncă a copiilor din familii vulnerabile
54	MEDIUL FAMILIAL
55	Părinți care migrează la muncă
57	Familii cu mulți copii și familii cu venituri reduse
58	Familii dezorganizate în care se face abuz de alcool

INTRODUCERE

RAPORTUL REFLECTĂ VIZIUNEA COPILOR

despre modul în care sunt respectate prevederile Convenției privind Drepturile Copilului în Republica Moldova.

Acest raport este creat de un grup de copii, numit Grupul de Reflecție, care și-a desfășurat activitatea în perioada iulie 2014 – august 2016, fiind susținut de Asociația Obștească Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului (CIDDC). Raportul reflectă viziunea copiilor despre modul în care sunt respectate prevederile Convenției privind Drepturile Copilului în Republica Moldova. Procesul de elaborare a raportului a fost conceput luând în considerare experiența și lecțiile învățate în cadrul primului raport al copiilor din Moldova, prezentat la Comitet în 2008.

DESPRE AUTORI

Din Grupul de Reflecție fac parte 49 de copii din 21 de regiuni ale țării, inclusiv Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia și raioanele din stânga Nistrului, care au vârsta cuprinsă între 12-18 ani. Aceștia, la rândul lor, reprezintă diferite grupuri de lucru ale copiilor și consilii ale elevilor de la nivel local, raional și național, inclusiv copii cu necesități speciale, copii de etnie romă, beneficiari ai serviciilor de îngrijire rezidențială, membri ai Consiliilor Naționale ale Elevilor din învățământul general și din cel profesional tehnic, participanți la Turnamentul Național în domeniul Drepturilor Copilului/ Omului, membri ai rețelei de Educatori de la Egal la Egal Y-Peer.

Cea mai mare parte din aceste grupuri de copii a început procesul de monitorizare a drepturilor copilului la nivel local încă în anii 2011-2012, iar altele s-au alăturat pe parcurs. În 2014, au fost selectați membrii Grupului de Reflecție, în baza unei metodologii elaborate și implementate de CIDDC, luând în considerare standardele internaționale de participare a copiilor. Scopul de bază a Grupului este să analizeze constatările din rapoartele grupurilor locale, să le compileze și să colecteze date noi pentru aspectele cercetate insuficient.

DESPRE RAPORT

Raportul reflectă punctele de vedere peste 900 de copii: fete și băieți, din sate și orașe, care locuiesc cu părinți și care au părinți plecați la muncă peste hotare, cu probleme de sănătate, în conflict cu legea, mame adolescente, de etnii diferite etc., din circa 20 de localități ale Republicii Moldova.

Documentul include constatări și concluzii, studii de caz și experiențe pe care copiii le trăiesc în fiecare zi. De asemenea, Grupul de Reflecție a formulat recomandări adresate titularilor de obligații privind respectarea drepturilor copilului.

Copiii au inclus în raport informații și date cu privire la următoarele drepturi monitorizate:

- ⊙ dreptul la educație;
- ⊙ dreptul la protecție față de abuz, violență și neglijare;
- ⊙ dreptul la protecție față de exploatare economică;
- ⊙ dreptul la sănătate, aspectul legat de sănătatea sexual-reproductivă a adolescenților;
- ⊙ dreptul la un mediu familial.

Dreptul la educație și dreptul la protecție față de abuz sunt prezentate în raport din mai multe aspecte, copiii având acces la informații despre aceste domenii din mai multe perspective. În cazul dreptului la sănătate și dreptului la un mediu familial, membrii Grupului de Reflecție au decis să se axeze doar pe cele mai stringente aspecte și la care au putut colecta date. Sintetizarea și comprimarea informației a fost una din cele mai mari provocări pentru membrii Grupului. În multe cazuri copiii au ales să prezinte în raport opiniile autentice exprimate de semenii lor.

DESPRE PROCESUL DE LUCRU ASUPRA RAPORTULUI

La început, membrii Grupului de Reflecție au efectuat, în localitățile din care vin, sondaje cu semenii lor, întrebându-i care sunt cele mai grave probleme ale copiilor. În total, membrii Grupului au intervievat 547 de copii cu vârste diferite – de la preșcolari până la adolescenți. În urma analizei problemelor identificate, Grupul a determinat legătura lor cu anumite drepturi din Convenție. În același context, Grupul a studiat ultimele observații și recomandări ale Comitetului pentru Drepturile Copilului pentru Republica Moldova (2009). Astfel, copiii au stabilit că vor cerceta cinci drepturi reflectate în acest raport.

Pe parcursul a 2 ani, Grupul de Reflecție s-a convocat în 15 ateliere de lucru. În perioada dintre ateliere, precum și cadrul acestora, membrii grupului:

- ⊙ au observat modul în care se respectă drepturile copilului, în baza unor indicatori (elaborați de ei sau alte grupuri de copii) și utilizând metode de cercetare participativă;
- ⊙ au analizat informațiile din rapoartele elaborate de alte grupuri de copii de la nivel local și național, începând cu anul 2010;
- ⊙ au efectuat un studiu privind sănătatea sexual-reproductivă a adolescenților, realizând chestionare și interviuri cu aproximativ 200 de adolescenți și cu 12 profesioniști;
- ⊙ au analizat rezultatele discuțiilor focus-grup și interviurilor organizate cu 29 de adolescenți, inclusiv copii de etnie Romă, care au părinți plecați peste hotare, din familii numeroase și/ sau cu venituri reduse, copii în contact cu legea, din instituții rezidențiale, tinere însărcinate și mame tinere, copii cu părinți divorțați, copii cu dizabilități etc.;
- ⊙ au realizat fotografii prin care prezintă constatările din raport. Pentru a nu afecta siguranța proprie, dar și a celor surprinși în fotografii, membrii grupului au decis să însceneze anumite situații din școli și comunități, în loc să facă fotografii reale;
- ⊙ au rugat 144 de copii de diferite vârste să scrie bilețele cu mesaje pe care ar dori să le transmită părinților/ îngrijitorilor lor;
- ⊙ au organizat activități de informare a semenilor despre drepturile copilului și s-au implicat în activități de voluntariat în comunitate.

RESPECTAREA STANDARDELOR INTERNAȚIONALE DE PARTICIPARE A COPIILOR ÎN PROCESUL DE LUCRU

TRANSPARENTĂ ȘI INFORMATIVĂ

Nucleul grupului a fost selectat în baza unui concurs care a fost anunțat în martie 2014 pentru grupurile de copii implicate în monitorizarea drepturilor, într-o manieră transparentă, informativă, oferind suficient timp copiilor să aplice. Membrii noi au fost incluși în grup pe parcurs. Toți membrii au fost informați despre scopul Grupului de Reflecție, ciclul de raportare, cerințele pentru raportul copiilor. Copiii au fost instruiți de către echipa CIDDC și alți experți cum să aplice diverse metode de colectare și analiză a informației: chestionare, focus-grup, foto reportaj etc.

VOLUNTARĂ

Toți copiii au participat voluntar în Grupul de Reflecție. Ei au fost informați despre posibilitatea de a se retrage în orice moment din grup. Unii copii au părăsit grupul din motive personale, cel mai des din lipsă de timp în legătură cu continuarea studiilor într-o școală nouă.

RESPECTUOASĂ

Procesul de lucru a fost conceput astfel încât fiecare membru al Grupului să contribuie în măsura posibilităților și rolului pe care și l-a asumat. Atelierele de lucru au fost organizate cu o periodicitate de o dată la 2-3 luni, de regulă, în vacanțele elevilor sau weekend-uri, pentru a respecta programul școlar.

Agenda atelierelor a oferit suficient spațiu și timp pentru consolidarea grupului și dezvoltarea abilităților membrilor noi. Părinții au fost informați constant despre procesul în care participă copiii lor, obiectivele și rezultatele Grupului de Reflecție.

RELEVANTĂ

În procesul de lucru, Grupul de Reflecție a luat ca bază și a dezvoltat ceea ce a fost deja elaborat de alte grupuri de copii în Moldova (metodologii, indicatori, rapoarte).

Instrumente noi au fost elaborate luând în considerare subiectele cercetate (de ex. chestionarul anonim despre educația sexuală, așa încât oricine să se poată exprima liber), dar și pentru a include grupurile de copii care sunt de obicei excluse (interviuri și discuții focus-grup).

PRIETENOASĂ

Membrii Grupului de Reflecție au influențat întreg procesul de lucru, de la stabilirea obiectivelor, domeniilor și metodelor de cercetare, până la determinarea perioadei și agendei atelierelor. Au fost utilizate metode de cercetare și de lucru diverse, pentru a încuraja participarea diferitor copii, pentru a respecta și dezvolta abilitățile lor (lucru individual și în grup; ateliere ghidate și lucru independent în teren; discuții; jocuri de rol etc.). În scopul promovării respectului pentru diversitate, subiecte precum nondiscriminarea și egalitatea în drepturi au fost integrate în tot procesul de lucru și agendele ședințelor Grupului.

INCLUZIVĂ

Membrii Grupului de Reflecție au fost selectați din numărul total de candidați în baza unor criterii incluzive (echilibru de vârstă și gen; reprezentativitatea diferitor regiuni și etnii; vulnerabilitate). Pentru a asigura o diversitate mai mare, CIDDC a contactat suplimentar o comunitate de Romi, un ONG care lucrează cu copiii cu dizabilități și a invitat copii din aceste grupuri să se alăture Grupului de Reflecție.

SUSȚINUTĂ DE ADULȚI PREGĂTIȚI

Procesul de lucru al Grupului de Reflecție a fost ghidat de echipa CIDDC și alți experți invitați pe diverse domenii: drepturile copilului, participarea copilului, sănătatea adolescenților, cercetare, media etc. Adulții invitați au fost informați despre scopul și procesul de lucru al Grupului, au fost ghidați cum să comunice și să faciliteze activitățile cu copiii.

SIGURĂ

Evaluarea riscurilor și elaborarea strategiilor de diminuare a acestora au fost realizate de echipa CIDDC, împreună cu membrii Grupului de Reflecție, pe toată durata procesului de lucru. Cercetarea efectuată de copii a respectat principiile etice (acordul informat, anonimitate, confidențialitate, implicarea cercetătorilor profesioniști). Toți adulții care au fost implicați în activitățile Grupului de Reflecție au fost informați despre Politica CIDDC de Protecție a Copilului și și-au asumat respectarea codului de conduită în conformitate cu rolul specific pe care l-au avut.

RESPONSABILĂ

Au fost organizate sistematic sesiuni de evaluare cu membrii Grupului de Reflecție pentru a învăța din proces și a-l îmbunătăți, a identifica progresele și provocările cu care se confruntă. Standardele de participare au fost prezentate Grupului de Reflecție și opinia copiilor a fost luată în considerare la planificarea procesului. Întregul proces a fost documentat în scopul producerii unei serii de filme scurte despre principalele etape de lucru. Filmele, realizate cu ajutorul tinerilor de la Centrul Media pentru Tineri, sunt utilizate pentru instruirea cadrelor didactice și reprezentanților societății civile, care facilitează activitatea grupurilor de copii interesate de monitorizarea drepturilor copilului, dar și pentru a prezenta raportul copiilor titularilor de obligații la diferite niveluri.

Pentru a colecta opiniile a mai multor semeni și pentru a disemina informații accesibile pentru toți copiii despre drepturile lor, membrii Grupului de Reflecție au decis să creeze o platformă online, unde fiecare copil s-ar simți în siguranță să vorbească despre cum îi sunt respectate drepturile. Prin intermediul acestui mecanism, membrii Grupului de Reflecție vor disemina raportul lor, precum și Observațiile finale ale Comitetului. Astfel, se va relua un alt ciclu de monitorizare a drepturilor copilului și tot mai mulți copii vor putea să se implice ca să-și facă vocea auzită în cel de-al treilea raport al copiilor către Comitet. Prezentul raport va fi prezentat autorităților locale și naționale, Avocatului Copilului, societății civile, copiilor și mass-media în lunile ce urmează.

DREPTURILE
COPILULUI
LA PESTE 25 DE ANI
DE LA
ADOPTAREA
CONVENȚIEI
DREPTURILE
COPILULUI
LA PESTE 25 DE ANI
DREPTURILE
COPILULUI
LA PESTE 25 DE ANI
DE LA
ADOPTAREA
CONVENȚIEI
DREPTURILE
COPILULUI
LA PESTE 25 DE ANI
DE LA
ADOPTAREA
CONVENȚIEI
DREPTURILE
COPILULUI
LA PESTE 25 DE ANI
DE LA
ADOPTAREA
CONVENȚIEI
DREPTURILE
COPILULUI
LA PESTE 25 DE ANI
DE LA
ADOPTAREA
CONVENȚIEI
DREPTURILE
COPILULUI
LA PESTE 25 DE ANI
DE LA
ADOPTAREA
CONVENȚIEI
DREPTURILE
COPILULUI
LA PESTE 25 DE ANI
DE LA
ADOPTAREA
CONVENȚIEI
DREPTURILE
COPILULUI
LA PESTE 25 DE ANI
DE LA
ADOPTAREA
CONVENȚIEI

**DREPTURILE
COPILULUI,
LA PESTE 25 DE ANI
DE LA ADOPTAREA
CONVENȚIEI**

1 | DREPTUL LA EDUCAȚIE

ACCES LA EDUCAȚIE PENTRU TOȚI COPIII

„Școala nu răspunde cerințelor noastre,
noi trebuie să răspundem cerințelor ei”

FRECVENTAREA ȘCOLII ȘI REDUCEREA ABANDONULUI ȘCOLAR

„Echipele multidisciplinare care funcționează în localități sunt un exemplu bun: membrii lor se întrunesc și analizează problemele copiilor, de exemplu de ce nu frecventează școala, le oferă sprijin, rechizite dacă nu au”

CONSTATĂRI:

- Deși statul este obligat să asigure accesul tuturor copiilor la educație, iar copiii au dorința și potențialul de a învăța, sunt grupuri de copii care au acces limitat la școală: din familii cu venituri reduse; cu părinți plecați peste hotare, rămași cu îngrijitori; de etnie romă; cu dizabilități fizice; din familii în care părinții consumă alcool; care vin din instituțiile rezidențiale; părinți minori.
- Unii dintre acești copii abandonează școala din cauza discriminării pe baza situației financiare, imaginii familiei în localitate, reputației părinților, contactului cu legea, abandonului părinților.
- Copiii din familii cu venituri reduse abandonează școala deoarece venitul părinților nu permite asigurarea copiilor cu uniformă, rechizite, chiria manualelor, echipament sportiv. Pe lângă aceasta, copiii și părinții sunt obligați să achite diverse taxe ilegale pe parcursul anului școlar: fondul clasei, fondul școlii, reparație și echipamente, cadouri cu ocazia diferitelor manifestări și sărbători, caiete cu evaluări, teste, lucrări practice și de laborator. Copiii care nu achită aceste cheltuieli sunt pedepsiți de profesori (li se micșorează notele, sunt neglijați), luați în derâdere de unii colegi și obligați să facă curățenie în clasă. Unele școli au o politică clară împotriva practicilor de a colecta bani de la părinți. Sunt profesori care nu acceptă cadouri și nu colectează bani, nu impun procurarea unor cărți și caiete.
- Copiii cu părinți plecați peste hotare sunt lăsați de cele mai multe ori în grija bunicilor. Unii nu frecventează școala regulat, iar alții părăsesc școala pentru că sunt nevoiți să se întrețină de sine stătător și se angajează la lucru.

- Lipsa resurselor financiare în familie duce la înlocuirea școlii cu munca fizică intensă și obositoare. Munca sezonieră, caracteristică copiilor din mediul rural, este una din cauzele frecventării neregulate sau abandonării școlii.
- În familiile unde se consumă alcool, copiii sunt forțați să lucreze, chiar și din timpul lecțiilor, iar banii sunt folosiți pentru băuturi alcoolice. În plus, copiii sunt lipsiți de grija părinților, nu au condiții să învețe și abandonează școala.
- Copiii cu dizabilități fizice nu frecventează școala din cauza că lipsesc rampe, centre de resurse, cadre didactice de sprijin.
- Fetele însărcinate sau care au născut nu reușesc să frecventeze școala pentru că trebuie să muncească sau să aibă grijă de copil.
- În lipsa grădinițelor, părinții lasă copiii mici în supravegherea fraților/ surorilor mai mari, care sunt nevoiți să lipsească de la școală.
- Când sunt la muncă, părinții lasă copiii de vârstă preșcolară singuri acasă sau nu frecventează grădinița regulat din mai multe cauze:
 - nu-și permit să achite cheltuielile grădiniței din contul lor (primăriile alocă buget insuficient pentru grădinițe);
 - în grădinițe nu sunt locuri suficiente pentru toți copiii;
 - adesea în grupele de grădiniță condițiile fizice și emoționale sunt necorespunzătoare: temperaturile sunt foarte joase și părinții nu-și aduc copiii ca să nu răcească; nu este respectată igiena; lipsește apa caldă; lenjeria nu este schimbată regulat; educatorii lasă copiii să doarmă în lenjeria udă și ei se îmbolnăvesc; în multe grădinițe se fac reparații în continuu, se vopsește, iar copiii stau în acel miros toxic toată ziua; unii copii nu se pot adapta din cauza schimbării frecvente a educatorilor; unii educatori folosesc metode brutale de lucru cu copiii (de exemplu, când nu vor să doarmă, îi sperie, umilesc, numesc cu cuvinte urâte, folosesc pedepse fizice și emoționale).

RECOMANDĂRI:

- Se recomandă tuturor școlilor să stabilească politici anti-corupție și reguli pentru prevenirea abandonului școlar prin eliminarea colectării de bani, fonduri, taxe pentru diverse necesități ale școlii, precum și primirea cadourilor, procurarea cărților unor autori etc.
- Elaborarea strategiilor de susținere a familiilor social-vulnerabile în vederea integrării copiilor în procesul educațional.
- Monitorizarea aplicării legislației privind angajarea adolescenților în câmpul muncii.
- Susținerea copiilor cu părinții plecați peste hotare.
- Deschiderea grădinițelor mici în mediul rural pentru a satisface toate cererile și a reduce numărul de copii în grupe.
- Suplimentarea grupelor cu educatori, pentru a se ajuta și monitoriza reciproc.

TRANSPORTUL ȘCOLAR

CONSTATĂRI:

- Adesea orarul transportului nu este adaptat la programul elevilor: de multe ori copiii nu reușesc să ajungă la stație după lecții (de exemplu, lecția se termină la ora 14.00, iar autobuzul pleacă la 14.10), elevii din clase diferite au număr diferit de lecții, iar autobuzul face o singură tură (unii termină lecțiile la 12.30, alții la 14.00). Aceasta este incomod, deoarece uneori elevii sunt nevoiți să lipsească de la unele lecții, de la activitățile extracurriculare, să piardă timpul așteptând sau să călătorească pe jos sau cu transport de ocazie atunci când pierd autobuzul. Uneori autobuzul școlar aduce întâi copiii dintr-un sat, apoi pe cei din alte sate. Din cauza aceasta ultimii întârzie. Alteori se reține din cauza vremii.
- Condițiile de transportare în autobuzele școlare nu sunt suficient de sigure și sunt periculoase pentru viața copilului: din cauza insuficienței de autobuze copiii de diferite vârste, inclusiv de grădiniță, sunt transportați în îmbulzeală, fără locuri suficiente. În plus, autobuzele școlare se defectează des, iar copiii lipsesc de la ore, deoarece nu sunt anunțați din timp.
- Sunt cazuri când în transportul școlar apar conflicte și violențe între copii.
- Sunt localități în care nu există autobuz școlar, iar copiii merg la școală cu transportul public, plătind biletul din banii personali. Deseori șoferii refuză să ia de la stație elevi în favoarea adulților, care parcurg distanțe mai mari. De asemenea, mulți adulți intimidează copiii, când aceștia nu le oferă locul, sau le reproșează că nu au nevoie de transport, pentru că școala este aproape.
- Deseori șoferul este foarte agresiv, violent, strigă, se pornește înainte să vină toți copiii, fără să-i aștepte pe toți. În unele localități, șoferii autobuzelor școlare transportă și pasageri de ocazie, contra plată, sau prestează servicii de transport între localități. Ar fi bine ca șoferii să treacă un control psihic la angajare.
- Copiii cu dizabilități fizice nu beneficiază de transport special amenajat. Dacă părinții lor nu au posibilitatea să-i transporte, ei nu pot frecventa școala și ca urmare o abandonează.
- Conform legislației, statul nu este obligat să asigure transport pentru elevi după clasa a 9-a. Elevii care învață în colegii sau licee, călătoresc cu transportul public și întârzie adesea pentru că orarul transportului nu coincide cu orarul lecțiilor.

RESURSELE INSTITUȚIEI DE ÎNVĂȚĂMÂNT

RESURSELE FINANCIARE ALE INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT

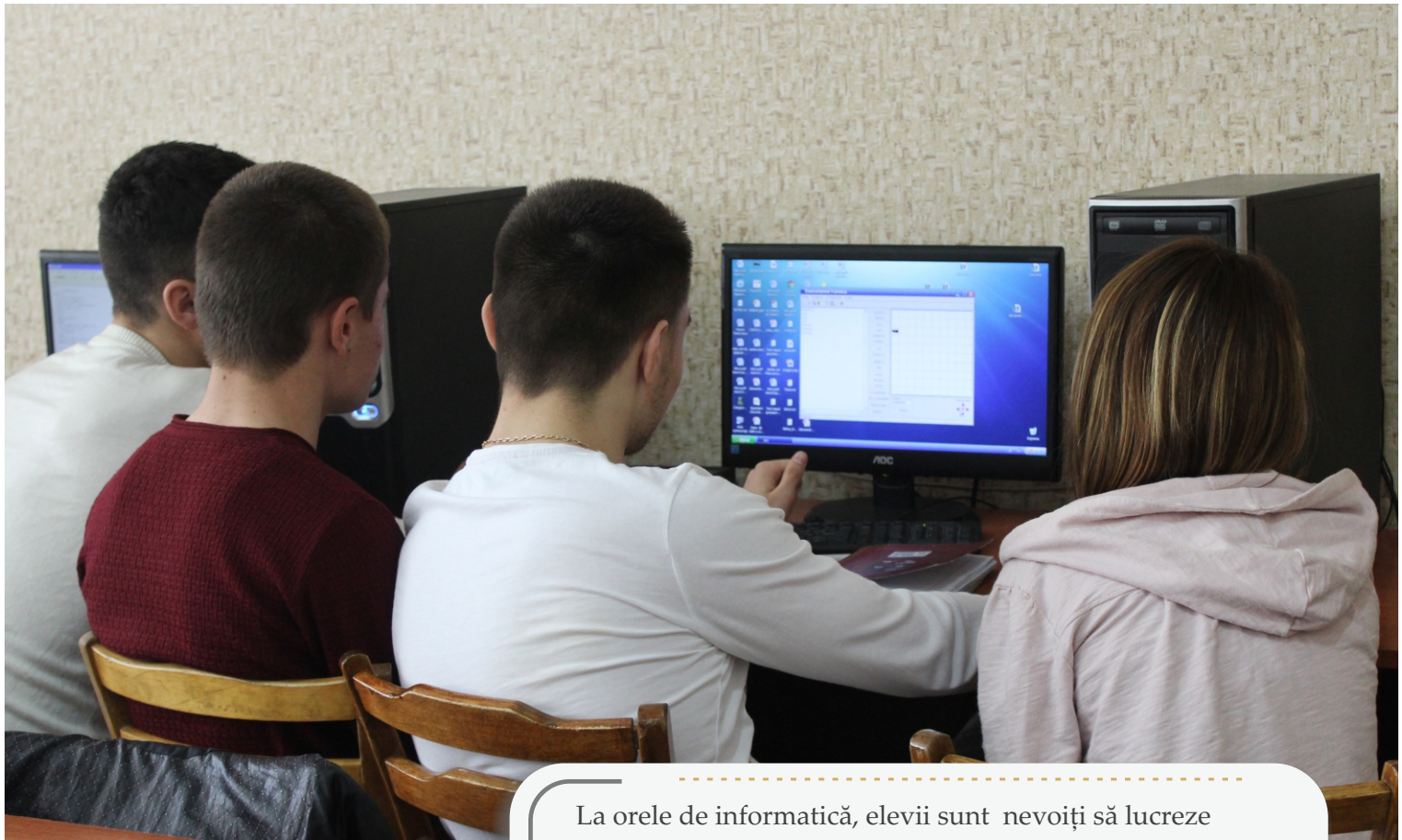
CONSTATĂRI:

- În urma implementării noii formule de finanțare a instituțiilor educaționale, acestora li s-a oferit posibilitatea să decidă autonom cum își gestionează resursele. Pentru școlile urbane, unde învață un număr mare de copii, această formulă este avantajoasă, pentru că le permite să aibă un buget mai mare și să facă mai multe investiții. Însă instituțiile din mediul rural, în care învață puțini copii, întâmpină probleme grave din cauza resurselor financiare insuficiente: condiția fizică a instituțiilor educaționale rămâne necorespunzătoare.

Școlile din orașe, unde învață un număr mai mare de copii, au buget mai mare și pot să facă mai multe investiții. Școlile din sate, însă, au buget mai mic. Din această cauză nu pot să procure echipament și mobilier, să efectueze reparații și construcții, ceea ce nu le permite să creeze condiții mai bune în școală.

Autor: Cristian, 17 ani

La orele de informatică, elevii sunt nevoiți să lucreze câte 4-5 persoane la un calculator; totodată, în multe școli din mediul rural, copiii nu au acces la calculatoare și sunt nevoiți să învețe doar teorie.

Autor: Cristian, 17 ani

- Deși oficial colectarea banilor pentru fondurile școlare a fost interzisă, în multe școli administrația continuă să preseze elevii și părinții să achite taxe pentru procurarea mobilierului, reparația școlii, întreținerea igienei în școală etc.
- În multe școli, pe timp de iarnă, administrația face economii din contul electricității, încălzirii, apei calde. Aceasta afectează sănătatea copiilor și calitatea procesului educațional (copiii lipsesc des de la ore pe motiv de boală, lecțiile sunt scurtate).
- O consecință a trecerii la noua formulă de finanțare este că școala nu mai are buget suficient pentru activități extracurriculare: sunt puține cercuri pe interese, activități sportive.
- Informațiile despre bugetul școlar nu sunt făcute disponibile pentru copii și părinți. Ei nu sunt implicați în gestionarea bugetului școlar și nu cunosc felul în care instituțiile sunt finanțate și cum sunt gestionate fondurile.
- Banii alocați pentru grădinițe nu sunt întotdeauna folosiți pentru necesitățile copiilor (procurarea jucăriilor, rechizitelor, cărților, alimentare etc.), dar pentru alte scopuri, de exemplu plata personalului.

RESURSELE MATERIALE ȘI DOTAREA FIZICĂ A INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT

CONSTATĂRI:

- Unele școli au fost renovate și mobilierul a fost înnoit, dar fără a ține cont de nevoile copiilor cu dizabilități (bănci mai largi, table mai joase etc.) Totuși, în majoritatea cazurilor, mobilierul rămâne vechi, deteriorat, necorespunzător cu vârsta elevilor.
- În multe școli sălile de sport sunt într-o stare deplorabilă (praf, mucegai, curge apa prin acoperiș, podeaua găurită), inventarul sportiv este vechi sau lipsește. Profesorii le spun elevilor să procure singuri mingi, plase etc. dacă doresc să joace fotbal sau alte jocuri.
- Punctele medicale din școli lucrează doar câteva ore pe zi. De multe ori asistentul medical nu este în școală atunci când elevii au nevoie și mulți dintre ei nu știu cum să comunice cu copiii, de exemplu strigă în timpul consultației. Punctele medicale din grădinițe sunt înfricoșătoare pentru copii.

Nu toate școlile dispun de terenuri sportive amenajate. Majoritatea sunt lăsate în paragină, iar în cazul detereorării, acestea nu sunt reparate. Elevii sunt nevoiți să desfășoare educația fizică în locuri improvizate, care nu dispun de condițiile necesare și pot fi periculoase pentru viața lor. În ultimii ani s-au înregistrat cazuri în care elevii s-au traumatizat și chiar au decedat din cauza echipamentului sportiv improvizat și nesigur.

Autor: Vlad, 17 ani

Unele instituții de învățământ dispun de blocuri sanitare în interiorul clădirii, dar în majoritatea școlilor - wc-urile sunt situate în afara blocurilor de studii și nu respectă condițiile sanitare.

Autoare: Daria, 17 ani

- Administrația unor instituții nu permite elevilor să mănânce mâncarea de acasă la cantină, aceasta poate fi consumată doar în clasă.
- Unele școli dispun de WC în interiorul școlii, dar în majoritatea școlilor WC-le sunt situate în afara clădirii școlii și nu respectă condițiile sanitare. Uneori acestea sunt prea departe, ceea ce cauzează incomodități, în special în perioada de iarnă, și provoacă probleme de sănătate. Nu toate WC-urile din interiorul școlii sunt accesibile pentru copii (le folosesc doar profesorii), au apă caldă sau apă în general. Ele nu sunt dotate pentru copiii cu dizabilități.

RESURSELE UMANE ALE INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT – CADRELE DIDACTICE

CONSTATĂRI:

- Majoritatea profesorilor au pregătire necesară pentru obiectul pe care îl predau, dar sunt și cazuri când un profesor predă câte 3-4 obiecte și nu are studii/specializare pentru toate. Aceasta afectează calitatea predării și învățării.
- Numărul profesorilor de vârstă pensionară se micșorează, fiind înlocuiți cu cei mai tineri, care folosesc metode de instruire mai moderne, deși nu toți sunt bine pregătiți.
- Chiar dacă se organizează cursuri de instruire pentru profesori, elevii nu observă schimbări în procesul de predare. Profesorii nu aplică întotdeauna cele învățate. Multe cursuri pentru profesori sunt desfășurate de organizații neguvernamentale, nu de stat.
- Copiii sunt de părere că profesorii nu evaluează obiectiv cunoștințele lor, iar când elevii sunt nemulțumiți de apreciere, profesorii refuză sau evită să argumenteze nota oferită. Sunt profesori care evaluează elevii ținând cont de relațiile lor cu părinții acestora, de etnia copilului, de statutul social sau de starea financiară a familiei. Unii profesori forțează copiii să le presteze anumite servicii (să îngrijească terenul agricol/gospodăria, să pască animale, să facă cumpărături, să meargă la poștă/bancă pentru a achita facturile etc.), în schimbul anumitor beneficii la școală. Elevii nu au o persoană de încredere la care să se adreseze în astfel de cazuri, pentru că profesorii se susțin unii pe alții.
- Sunt cazuri în care profesorii oferă note negative pentru a-i determina pe elevi să fie atenți sau să nu vorbească în timpul lecției. În alte situații, profesorii motivează oferirea notelor mici prin faptul că elevii ar fi avut un comportament „greșit”, au vorbit prea mult, au adresat întrebări etc.
- Din cauza salariilor mici, în școli nu sunt suficiente cadre didactice, iar profesorii tineri nu doresc să vină în școală.
- Chiar dacă unii profesori sunt pregătiți să lucreze cu copiii cu CES, ei nu aplică întotdeauna cele învățate (nu vin acasă la copiii cu CES, nu-i ajută și le pun note negative nemeritat, nu aplică planul educațional individualizat).

RECOMANDĂRI:

- Alocarea de către autorități a resurselor financiare pentru adaptarea și renovarea școlilor și grădinițelor: construcția rampelor în fiecare școală, amenajarea corespunzătoare a WC-urilor în interior, apă caldă, mobilier. Instalarea unor platforme-lifturi pentru a ajuta copiii cu dizabilități să urce la etaj, în clasele unde au ore.
- În fiecare școală trebuie să existe sală de sport curată și dotată cu echipamente sportive, să fie utilizate laboratoarele de fizică, chimie și biologie.
- Punctele medicale să existe în toate școlile. Ele trebuie să fie amenajate într-o atmosferă plăcută pentru copii și să fie dotate cu echipamente și medicamente, să lucreze în fiecare zi, cu program deplin.
- Verificarea mai riguroasă a profesorilor (test psihologic) înainte de angajare sau chiar înainte de înmatriculare la studii pedagogice, pentru a nu admite în școli profesori care sunt agresivi și abuzează copiii (folosesc cuvinte agresive, strigă, îi trag de păr).
- Instruirea profesorilor la diverse teme, inclusiv prevenirea violenței, utilizarea metodelor interactive de predare, care permit implicarea tuturor elevilor, indiferent de reușita școlară, starea materială, relații de rudenie etc. Asigurarea calității cursurilor de instruire pentru ca acestea să dea rezultate mai vizibile. Crearea unui sistem de monitorizare și evaluare a modului în care profesorii aplică ceea ce învață la seminarele de instruire și schimbă modul de predare.
- Dezvoltarea capacităților școlilor și grădinițelor să atragă fonduri prin proiecte pentru a îmbunătăți condiția fizică a instituțiilor, cu implicarea părinților.
- Instruirea tuturor specialiștilor, inclusiv a asistenților medicali, să lucreze cu toți copiii și, în special, cu cei cu cerințe educaționale speciale.
- Implicarea elevilor și părinților în procesul de gestionare a fondurilor.

SCOPURILE EDUCAȚIEI ȘI CURRICULA

„Ceea ce învățăm la școală nu ne ajută să luăm decizii, să ne descurcăm în viață, să ne alegem o carieră, să stabilim relații cu prietenii”

„Școala de astăzi ne formează ca pe niște oameni la fel, pe când ar trebui să ne dezvolte acea latură, care este a noastră, individuală”

„Curricula nu este flexibilă, nu conține subiecte legate de realitățile și interesele noastre”

Curriculum este prea încărcat și elevii sunt suprasolicitați la școală. Conform unui studiu realizat în orașul Chișinău de către Centru Național de Sănătate Publică, elevii se simt extenuați la școală, iar din cauza volumului mare de teme care trebuie pregătite acasă, copiii nu au timp liber pentru a se recrea sau a se implica în activități extrașcolare. Foto simbol.

Autoare: Maria, 18 ani

CONSTATĂRI:

- Scopurile educației descrise în Convenția ONU privind Drepturile Copilului nu sunt respectate sau sunt abordate fragmentar și superficial. Doar la anumite discipline (educația civică, dirigenție, etică) se discută despre tradiții, valori, cultură și limbă, la biologie se vorbește despre mediu. Convenția spune că ele ar trebui integrate în toate disciplinele școlare.
- Curriculumul conține puține subiecte pe care copiii le consideră importante pentru dezvoltarea lor multilaterală. Subiecte precum cele din lista de mai jos lipsesc sau sunt insuficient abordate și nu poartă un caracter de prevenire (se discută după ce se întâmplă un caz grav):
 - ⊙ abilități de comunicare, de formulare a gândurilor, comunicarea dintre adulți și copii;
 - ⊙ sănătate, în special sănătatea reproductivă, sexualitatea;
 - ⊙ orientarea profesională, ghidarea în carieră;
 - ⊙ drepturile copilului/ omului;
 - ⊙ cunoașterea de sine, dezvoltare personală;
 - ⊙ negocierea și luarea deciziilor.
- Programul școlar este prea încărcat. Elevii au câte 6-9 lecții și vin acasă deja obosiți. Din acest motiv ei nu au suficient timp liber și putere de concentrare pentru a-și face temele pentru acasă, care sunt și ele în volum mare, nu reușesc să se implice în activități extrașcolare, să comunice cu semenii, să se odihnească.
- De multe ori orarul lecțiilor nu este adaptat la nevoile, ritmul și regimul copilului: disciplinele mai dificile (matematica, fizica, chimia, biologia) sunt puse la finalul zilei, iar cele opționale – printre primele; deseori lecțiile dificile sunt puse în orar în aceeași zi, una după alta.
- În școli se organizează puține activități extracurriculare, care să ajute copiii să se relaxeze și să-și dezvolte capacitățile, iar cele care se organizează, nu corespund așteptărilor, intereselor și nevoilor elevilor.

RECOMANDĂRI:

- Subiectele importante pentru copii, precum comunicare, sănătate, cunoaștere personală, ghidare în carieră, toleranță, egalitate de genuri și etnie, trebuie integrate în tot curriculumul, în fiecare disciplină studiată, pentru a se asigura legătura cu viața reală.
- Să se organizeze diverse activități despre profesii: discuții cu elevii la educația civică, săptămâna profesiilor, teste psihologice de orientare profesională, întâlniri cu experții în școală, vizite la meseriași (dar nu după lecții, ci din contul unei lecții care are legătură cu tema studiată sau cu domeniile de interes ale fiecărui elev. De exemplu, la ora de română mergem la o redacție de ziar).

Programul școlar este încărcat. De cele mai multe ori, copiii de clasele primare au nevoie de aproximativ patru ore pentru a-și face temele pentru acasă.

Autoare: Mihaela, 17 ani

METODELE DE ÎNVĂȚARE ȘI PREDARE UTILIZATE ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL

„Educația la noi este fără mâini și fără inimă, numai cu capul. Celelalte...”

„Mulți profesori nu folosesc metode interactive, explică teoretic și trec la alte teme chiar dacă elevii nu au înțeles-o pe cea precedentă”

CONSTATĂRI:

- Există un număr mare de profesori, în special de vârstă pensionară, care folosesc metode bazate pe memorizarea și reproducerea informației teoretice. Elevii nu sunt ajutați să înțeleagă cum aceasta este regăsită în viața reală și cum ei înșiși pot s-o aplice.
- Deseori copiii nu însușesc tema pentru că profesorii sunt convinși că elevii nu vor să facă nimic și efortul lor nu ar avea rost, discută la lecție pe teme de interes personal, trec la următoarea temă, argumentând că programul este încărcat și nu au timp să studieze o temă mai multe ore.

- Iar atunci când întâlnesc dificultăți la pregătirea temelor, copiii preferă să se adreseze la semenii, frații, internet, și nu profesorilor sau părinților.
- Majoritatea profesorilor nu utilizează la ore echipamentele existente în școală (calculatoare, tablă interactivă etc.) pentru că nu știu cum să le folosească. Nici elevilor nu le permit să le utilizeze pentru că nu au încredere în ei, se tem că le vor strica.
- La obiectele complexe (matematica, româna) nu sunt utilizate metode interactive. Cel mai des, metodele interactive de învățare sunt utilizate la disciplinele de educație civică, istorie sau la cele opționale. Unii profesori folosesc metode interactive doar ocazional, atunci când se desfășoară lecții deschise/ demonstrative.
- De multe ori, pentru a educa copiii, profesorii folosesc metode violente în timpul orelor. De exemplu, dacă sunt elevi care spun că nu înțeleg sau care răspund greșit, profesorii strigă, etichetează, lovesc, ciupesc, aruncă cu obiecte, umilesc.
- Lecțiile de educație tehnologică continuă să fie abordate în același fel, după planurile și principiile vechi: fetele și băieții sunt împărțiți pe grupe, deși este clar că și fetele și băieții pot face și sunt interesați și de una, și de alta.
- Deși legislația interzice, se întâmplă des ca elevii să aibă mai multe probe de evaluare în aceeași zi. Aceasta afectează nivelul de pregătire a elevilor și respectiv, notele pe care le iau ulterior.
- Copiilor le este frică să invite părinții la adunările de părinți pentru că nu știu ce subiecte se discută la ele sau au avut deja experiențe în care profesorii discută situația/comportamentul/reușita copiilor în public, îi moralizează, etichetează, critică și compară. De cele mai multe ori, părinții nu vin la ședințe pentru că știu că profesorul îi va învinui pentru eșecurile copiilor sau le vor cere bani. În unele cazuri, ședințele se fac în timpul zilei, când părinții sunt la muncă, iar legislația nu prevede posibilitatea de a elibera părinții care au copii. Acest drept ar trebui să fie stabilit de lege, pentru ca părinții să se poată implica mai mult în educarea copiilor.

PREDAREA/ ÎNVĂȚAREA DREPTURILOR OMULUI ȘI COPILULUI ÎN ȘCOALĂ (DO/DC)

CONSTATĂRI:

- Drepturile copilului sunt predate la lecțiile de educație civică, dirigenție sau în cadrul cursurilor opționale (de exemplu, etica). În majoritatea cazurilor copiii sunt informați despre drepturi de una-două ori pe an, în cadrul unei singure lecții. Lecțiile sunt predate superficial, informația oferită este insuficientă și doar în aspecte generale, cel mai des fiind puse în discuție obligațiile copilului. Doar în unele școli sunt profesori care se străduiesc să predea DO/DC în profunzime.

- Informația nu este pe înțelesul copiilor, iar profesorii nu doresc să le explice elevilor esența DC. Ei evită să vorbească despre drepturi și pun accent pe obligații, un argument fiind „și așa aveți prea multe drepturi”. Elevii explică această atitudine pe de o parte, prin frica profesorilor de a pierde controlul asupra elevilor, temerea că aceștia din urmă vor avea mai multă putere și vor cere anumite decizii, pe de altă parte, prin pregătirea insuficientă a profesorilor în acest domeniu, neînțelegerea conceptului de DO/DC.
- În puține școli sunt ore opționale la care se discută DO/DC. Totodată, în școli se organizează activități tematice: săptămâna/decada DO/DC, expoziție de postere, flashmob, teatru social. Aceste evenimente au loc de obicei odată pe an și poartă un caracter formal, nu sunt bine pregătite, de multe ori sunt organizate și moderate de copii.
- În clase lipsesc materiale didactice și informative (convenții, broșuri, documente, video), nici profesorii nu vin cu date noi. Din această cauză drepturile se studiază superficial, fără a lucra cu documente sau studii de caz.
- În clasele primare nu se studiază educația civică, de aceea elevii nu sunt informați despre drepturile lor.

RECOMANDĂRI:

- Introducerea unui curs obligatoriu în program, începând cu clasele primare, pentru a permite studierea aprofundată a DO/DC, inclusiv a obligațiilor statului. Predarea DO/DC trebuie să aibă ca scop inclusiv dezvoltarea capacităților copiilor de a nu admite încălcarea drepturilor lor, de a ști unde se pot adresa pentru a primi ajutor etc.
- Cursul trebuie să fie predat de specialiști în domeniu și susținut cu materiale didactice și informative pe înțelesul tuturor copiilor, adaptat capacităților lor, începând cu vârsta preșcolară.
- Teme referitoare la DC să fie integrate în toate disciplinele școlare (română, biologie etc.), astfel încât DC să fie discutate în cadrul mai multor subiecte, cel puțin o dată pe săptămână.
- Instruirea profesorilor, pentru a le dezvolta capacitățile să transmită elevilor informația despre DO/DC detaliat, folosind exemple practice și respectând un echilibru între drepturi și responsabilități, astfel încât să fie clar care sunt drepturile copilului și care sunt obligațiile statului și deținătorilor de obligații.
- Testarea profesorilor la domeniul cunoașterii DO/DC în timpul atestării.
- Instruirea profesorilor despre modalitățile de prevenire, identificare, intervenție și raportare a cazurilor de nerespectare a drepturilor copiilor.
- Discutarea la adunările cu părinții despre respectarea DC în familie și societate.

DISCRIMINAREA AFECTEAZĂ ATITUDINEA ELEVILOR FAȚĂ DE EDUCAȚIE

„În Moldova școala este un loc pentru copiii standard, tipici. Școala nu este destul de incluzivă și sensibilă la diferențele dintre elevi, nu ține cont de deosebirile religioase, etnice, de potențialul și capacitățile diferite ale copiilor”

CONSTATĂRI:

- Din cauză că în școală nu se discută suficient despre diferențe, acceptare, discriminare, elevii nu sunt pregătiți să accepte diferențele dintre ei. În rezultat, unii copii sunt intimidati, nu se simt bine la școală, ceea ce îi determină să aibă o stimă de sine scăzută, să se izoleze sau să abandoneze școala.
- Nici profesorii nu au o înțelegere a fenomenului discriminării: sunt cazuri când profesorii înșiși ierarhizează, aranjează elevii în bănci după note, formează clase pentru cei mai „buni”, cei „medii” și cei „slabi”, ceea ce contribuie la crearea tensiunilor între elevi și a unui mediu intolerant în general. Profesorii nu au pregătirea necesară să facă activități în care elevii să comunice împreună și în care să fie apreciate calitățile diferite ale tuturor.
- Copiii care nu au capacități să însușească materialul academic pe note mari sunt discriminați și neglijați, ei nu sunt încurajați de către profesori să participe la discuții în timpul orelor sau la activități extrașcolare. Mai există profesori care nu permit unor elevi să vorbească, pentru că au nevoie de mai mult timp ca să se exprime sau au nevoie de un climat special pentru a se hotărî să vorbească.
- Activitățile extrașcolare (sărbători, excursii) nu sunt gândite astfel încât la ele să poată participa toți copiii. De exemplu, sunt elevi care nu participă la sărbători, excursii, zile de naștere, din cauza confesiunii religioase sau a situației materiale.
- În unele cazuri, reprezentanții etniilor și confesiunilor religioase minoritare sunt discriminați de colegi, semeni și profesori (prin violență verbală).
- Școala obligă elevii să frecventeze orele de religie (creștin-ortodoxă), iar copiii de altă religie sunt obligați să respecte aceleași cerințele, de exemplu să învețe și să spună rugăciuni. La orele de religie elevii primesc note.
- Deși se declară că școala trebuie să fie incluzivă și accesibilă pentru toți copiii, elevii nu se simt întotdeauna incluși, în special copiii de etnie romă. Unii copii nu au posibilitatea să achite taxele cerute de școală.

- Astfel, ei nu sunt implicați în procesul educațional, nu iau parte la activități extrașcolare sau nu frecventează deloc școala.
- În ultimii ani este în creștere numărul copiilor cu CES (inclusiv din școlile internat) care sunt integrați în școlile obișnuite. Acest fapt este salutar, însă integrarea lor este dificilă din mai multe motive:
 - pe de o parte, acești copii sunt neglijăți în procesul de educație pentru că nu se ține cont de specificul și necesitățile lor, pe de altă parte, nu se lucrează nici cu elevii din clasa în care sunt integrați, pentru a-i pregăti să accepte alți copii;
 - copiii cu dizabilități fizice nu pot frecventa (regulat) școala, deoarece drumurile din localitate nu sunt adaptate (borduri, lipsește asfaltul), părinților le este greu să-i aducă și să-i ducă în fiecare zi, școlile nu sunt dotate cu rampe și mobilier special în sălile de clasă, sala de sport, cantină, WC. Ca urmare a acestor dificultăți, o parte dintre ei abandonează școala;
 - profesorii sunt instruiți cum să lucreze cu copiii cu CES, dar nu aplică cele învățate, de exemplu, nu lucrează conform planului individual;
 - în unele școli sunt cadre didactice de sprijin pentru copiii cu CES, ceea ce ajută copiii și profesorii să progreseze în acest domeniu. Din păcate, numărul lor nu este raportat la numărul de copii: fie sunt doar câte unul în școală, fie numai la clasele primare, fie nu sunt pregătiți suficient. Din această cauză, mulți copii rămân fără suport în timpul orelor și chiar dacă sunt aduși la școală, nu are cine avea grijă de ei;
 - în școlile în care lipsește centrul de resurse pentru copiii cu CES, ei nu primesc ajutorul și susținerea necesară, nu au unde să se relaxeze atunci când obosec și nu frecventează lecțiile;
 - materialele didactice, cărțile, manualele școlare nu sunt adaptate pentru copiii care însușesc diferit;
 - temele sunt predate fără a ține cont de capacitățile diferite ale elevilor (fără a simplifica materialul pentru elevii care înțeleg altfel). De cele mai dese ori, profesorii preferă să lucreze la nivelul și pe înțelesul câtorva elevi care au capacități mari la disciplina respectivă. Ceilalți deseori nu înțeleg tema, iar profesorii nu vor să explice prin mai multe modalități sau se revoltă „de ce 2-3 au înțeles, iar ceilalți nu pot?!”. Aceasta este una din cauzele pentru care unii elevi abandonează studiile;
 - de multe ori profesorii nu înțeleg de ce copiii cu nevoi speciale, în special cu dizabilități mintale, trebuie să vină în școli obișnuite, de ce nu merg în instituții speciale. Astfel, profesorii spun că ei sunt periculoși, că nu au timp să lucreze cu ei.

RECOMANDĂRI:

- Programul de studii să fie flexibil, să fie adaptat capacităților individuale ale copiilor.
- Să existe opțiuni în alegerea nivelului de complexitate a cursului, de exemplu elevii să poată alege cursul de istorie de bază sau istorie avansată, limba străină nivel elementar, intermediar sau avansat etc.
- Orele de religie să fie opționale, la alegerea copilului.
- Crearea în localitățile rurale a mai multor forme de instruire alternativă (cum ar fi pedagogia Montessori, Waldorf, Programul Pas cu Pas), sensibile la diferențele dintre copii, pentru ca părinții să poată alege.
- Asistența socială să monitorizeze copiii care nu frecventează școala, să afle care sunt cauzele și să întreprindă măsuri.
- Existența unui medic/ asistent medical în școală, care să asiste copiii cu CES să ia medicamentele la timp.

Deși Consiliul Elevilor este un organ de autoconducere ce trebuie să fie prezent în toate instituțiile de învățământ general, majoritatea CE există doar formal (pe hârtie) și nu sunt independenete. Administrația instituției influențează desfășurarea ședințelor și opinia elevilor.

Autor: Cristian, 17 ani

OPINIA COPILULUI ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL

„În școală nu există mecanisme prin care elevii să fie întrebați despre calitatea lecțiilor”

CONSTATĂRI:

- În multe instituții de învățământ, consiliile elevilor există doar formal, pe hârtie. Membrii lor nu sunt informați adecvat despre misiunea și funcțiile unui consiliu și sunt impuși/manipulați de profesori să îndeplinească unele atribuții ale diriginților (duc evidența absențelor, au grijă de registrul clasei, evaluează starea familiilor vulnerabile etc.)
- Opinia elevilor despre modul de organizare a orelor nu este luată în considerare. Profesorii nu au mecanisme prin care să consulte elevii despre procesul prin care au trecut la lecție. Uneori elevii sunt întrebați doar formal, fără a ține cont de spusele lor.
- Profesorii ascultă mai mult opinia elevilor cu care sunt rude, îi ajută, le explică și lucrează mai mult cu ei, în timp ce ceilalți elevi sunt neglijați și iau note mici.
- Orele opționale sunt impuse elevilor, deși conform legii ele sunt la libera alegere. În special în școlile mici, nu există o varietate de ore opționale, iar unii profesori obligă elevii să aleagă un anumit subiect pentru a completa numărul necesar de solicitanți.
- Elevii sunt obligați să participe la concursuri și olimpiade. Sunt cazuri când același elev este constrâns să participe concomitent la mai multe concursuri sau olimpiade și nu poate renunța pentru că este amenințat de profesori cu scăderea notelor.
- Profesorii predau strict după curriculum. Ei nu iau în considerare necesitățile și doleanțele elevilor, care reies din realitățile lor, deseori diferite de cele incluse în curriculum.

2 | PROTECȚIA FAȚĂ DE VIOLENȚĂ, ABUZ ȘI NEGLIJARE

PREVENIREA VIOLENȚEI FAȚĂ DE COPII

CONSTATĂRI:

- În foarte puține școli elevii învață cum să facă față presiunilor din partea semenilor, hărțuirii, tachinării; cum să comunice, să accepte diferențele, să soluționeze conflictele ce apar între ei fără violență și cum să oprească un comportament violent. De obicei, aceste teme sunt abordate tangențial la educația civică, orele de clasă sau unele ore opționale.
- Astfel, elevii ajung să se lovească cu pumnii în spate/peste picioare, își sulesc unii altora mâinile, pun piedici, aruncă unii în alții cu diferite obiecte, se numesc cu cuvinte urâte; copiii din clasele mai mari îi agrează pe cei mai mici, îi îmbrâncesc, lovesc sau numesc urât. Uneori, chiar părinții sunt cei care provoacă sau încurajează soluționarea conflictelor prin violență („dă-i înapoi”). De cele mai multe ori, copiii abuzați nu vorbesc despre ce li se întâmplă, pentru că ei cred că au meritat bătaia, nu au o persoană de încredere sau nu știu cum pot fi ajutați.
- În alte școli, informarea copiilor despre violență se face ocazional și superficial, atunci când școala primește broșuri, postere de la organizații neguvernamentale, fie atunci când se organizează săptămâni tematice la Educația civică (o dată pe an). De obicei, se prezintă definiția violenței și formele ei.
- La grădiniță și în clasele primare nu se vorbește despre violență, deși copiii mici tot sunt supuși violenței și ar trebui să știe cum să se protejeze sau cum să evite situațiile de risc.
- În manualul de Educație civică pentru clasa a 8-a este menționată linia fierbinte la care poate apela copilul când se confruntă cu situații de violență. În rest, nu este prezentă altă informație utilă pentru copii la această temă. Același lucru este valabil pentru manualele la alte clase.
- Părinții nu cunosc despre existența serviciilor de asistență a copiilor în cazuri de violență, nu știu cum să comunice nonviolent cu copiii și care sunt urmările violenței asupra copilului. Deși sunt obligați să o facă, în majoritatea cazurilor, profesorii, medicii, asistenții sociali nu informează părinții despre consecințele violenței, pentru că mulți o susțin ca metodă de educație.

RECOMANDĂRI:

- Dezvoltarea competențelor copiilor, în mod sistematic și de la cele mai mici vârste, să comunice nonviolent, să identifice semnele abuzului, să evite sau să soluționeze o situație violentă, să se adreseze pentru ajutor.
- Să fie elaborate materiale speciale pentru copii de diferite vârste (povești, filmulețe etc.), astfel încât copiii să învețe să recunoască violența și să știe cum să reacționeze.
- Datele de contact ale instituțiilor și profesioniștilor la care poate apela copilul în situație de urgență să fie răspândite în cât mai multe locuri și pe coperta manualelor.
- În școală să fie desfășurate campanii de prevenire a violenței. Mesajul campaniilor trebuie să fie concret, să se refere la un singur lucru: ce trebuie să facă un copil dacă se află într-o situație de risc sau ce trebuie să facă un profesor dacă identifică un copil abuzat.
- Toți copiii din clasă/școală/comunitate trebuie să fie incluși în activități extracurriculare și extrașcolare, în care să fie ajutați să petreacă timpul împreună, să se cunoască, să fie învățați să negocieze și să coopereze – toate pentru a preveni violența.

Copiii nu sunt învățați să comunice asertiv, să accepte diferențele dintre ei și să rezolve conflictele fără violență. Deseori, adulții sunt cei care încurajează copiii să soluționeze astfel problemele dintre ei.

Autor: Dumitru, 18 ani

VIOLENȚA EMOȚIONALĂ FAȚĂ DE COPII

„Violența verbală și emoțională (insulte, cuvinte urâte, înjurături, bârfe, porecle, luare în derâdere) este întâlnită mai des decât violența fizică”

CONSTATĂRI:

- În funcție de venitul familiei, notele de la școală, relațiile de rudenie cu profesorii, copiii sunt împărțiți convențional în grupuri și li se atribuie comportamente bazate pe stereotipuri. Când se întâmplă ceva neplăcut în clasă sau școală, elevii „răi/needucați/obraznici” sunt învinuiți din start că ar fi creat problema; când se organizează activități, elevii „buni/elita clasei” sunt primii care sunt încurajați să participe.
- Deseori, copiii sunt amenințați, muștrați și insultați de către profesori atunci când spun că le sunt încălcate drepturile sau că profesorul are un comportament inadecvat.
- Uneori, profesorii pun etichete elevilor, îi numesc cu denumiri de animale, cuvinte jignitoare, strigă la ei, fac gesturi umilitoare. Pe lângă suferința emoțională, acest fapt îi încurajează pe elevi să folosească porecle.
- Profesorii compară reușitele elevilor și au aceleași cerințe față de toți elevii, neținând cont de capacitățile lor diferite. Profesorii folosesc expresii precum „tu nu ești așa de deștept ca fratele tău”, „fratele tău a fost rău, și tu vei fi la fel”, „cum el a înțeles, iar voi nu?” etc.
- Sunt frecvente situațiile în care profesorii, în calitate de pedeapsă, impun elevii să spele podele, să facă așezări sau să stea în picioare toată lecția. Astfel de pedepse sunt aplicate dacă elevii întârzie sau vorbesc în timpul lecției.
- Elevii sunt impuși să participe la olimpiade, concursuri și alte manifestații, iar dacă ezită sau renunță să participe, profesorii îi intimidează, amenință cu note negative sau chiar aplică violență fizică.
- Sunt cazuri în care copiii cer ajutor în soluționarea unor probleme de la persoane cu funcție mai înaltă sau din afara școlii. Profesorii tachinează acești elevi, spunându-le că trebuie să vină mai întâi la ei, ca să nu denigreze imaginea școlii. Însă elevii cer ajutor de la alte persoane pentru că știu din experiențele anterioare că profesorii nu-i ascultă sau îi învinuiesc. De asemenea, unora le este frică să vorbească părinților despre problemele de la școală, pentru că se tem de reacția lor.

- Personalul nondidactic din școală folosește cuvinte înjositoare, înjurături când elevii fac ceva ce nu e pe placul sau pe măsura așteptărilor personalului (elevii nu ridică scaunele pe bancă după ce termină orele; pe timp de ploaie încălțăminte elevilor murdărește podeaua etc.).
- În comunitate sunt copii care înjosesc prin cuvinte și gesturi copiii de altă etnie sau vorbitori de altă limbă. Se întâlnesc cazuri în care copiii sunt excluși din grupul de prieteni, alungați de la locul de joacă sau ignorați.

RECOMANDĂRI:

- Să fie instruiți profesorii cum să identifice formele de abuz și cum să comunice cu elevii fără a folosi moralizări, etichetări, amenințări, comparări etc.
- Profesorii, asistenții sociali și alți profesioniști trebuie să conștientizeze urmările violenței emoționale și să reacționeze în toate cazurile de violență, nu doar la forme grave de abuz fizic sau sexual.

VIOLENȚA FIZICĂ FAȚĂ DE COPII

„Pentru a pedepsi certurile și bătaia dintre copii, adulții deseori aplică violența fizică”

CONSTATĂRI:

- În viziunea multor adulți, violența fizică (bătaia) reprezintă un mod eficient de educare, disciplinare și motivare a copiilor să îndeplinească anumite sarcini. Aceasta este aplicată la școală, în familie, în instituții extrașcolare, în stradă.
- Copiii suferă diferite forme de violență: sunt palmuiți peste față, după ceafă, sub barbă; sunt loviți cu pumnul pe spate, cu diferite obiecte (vargă, curea, bici, mătură); copiii sunt trași de urechi, păr, nas, obraji; adulții sting țigări de mâinile copiilor sau, dacă află că copilul fumează, îl impun să mănânce pachetul de țigări.
- Profesorii nu sunt suficient de instruiți pentru a le explica părinților ce urmări poate aduce pedeapsa fizică asupra copilului. Sunt profesori care nu intervin în cazurile de abuz asupra copilului, motivând că nu-i interesează ce se întâmplă acasă, în familie. De multe ori, profesorii nu iau atitudine nici când copiii sunt abuzați la școală. Sunt cazuri în care copiii sunt bătuți de părinții copiilor cu care au avut un conflict.

RECOMANDĂRI:

- Profesorii să fie pregătiți să informeze părinții despre urmările violenței asupra copilului, să-i învețe cum să reacționeze și unde să raporteze atunci când văd/ bănuiesc că un copil este bătut, neglijat de părinți sau se află în orice altă situația periculoasă.
- Pregătirea asistenților sociali să monitorizeze dacă se aplică violența în familie și cum să intervină pentru a proteja copilul.

VIOLENȚA SEXUALĂ FAȚĂ DE COPII

„Școala nu ne învață cum să prevenim,
recunoaștem, raportăm abuzul sexual”

CONSTATĂRI:

- Unii profesori, în special bărbați, dar există și femei, fac atingeri, aruncă priviri neplăcute elevilor și le spun cuvinte care îi incomodează. Din această cauză, unor copii le este neplăcut să vină la lecțiile predate de acești profesori.
- În majoritatea comunităților nu există căi prin care copiii ar putea depune plângeri în cazul abuzurilor sexuale. În școli aceste căi fie nu există, fie nu sunt funcționale. Copiii nu au încredere în confidențialitatea lor, pentru că au fost precedente când profesorii nu au intervenit, nu au crezut copiii sau le-au spus că ei au fost cei care au provocat abuzul.
- Profesorii și părinții nu sunt pregătiți să discute despre violența sexuală. Chiar dacă în curriculum acest subiect este prevăzut, majoritatea profesorilor îl trec cu vederea pentru că îl consideră rușinos, nu dețin suficiente cunoștințe pentru a-l aborda liber sau cred că aceste discuții trebuie să aibă loc acasă.
- Violența sexuală este un subiect tabu în special în sate, unde locuitorii se simt rușinați să discute despre aceasta, iar informația se răspândește foarte repede și ei nu doresc să vorbească despre ceea ce se întâmplă în familie.
- În alte cazuri, profesorii transmit informația eronat și cu multe prejudecăți, în virtutea convingerilor lor religioase. Deseori, informația prezentă în manualele de Educația civică sau materialele informative oferite de organizații se contrazice cu cea predată la orele de religie. De ex., profesorul de Educație civică zice că 18 ani este o vârstă la care copilul este conștient și, dacă este pregătit, poate să aibă relații sexuale, iar la religie se spune că relațiile sexuale se întrețin numai după căsătorie, că altfel este păcat etc.
- Profesorii și părinții nu consideră atingerile neplăcute/nedorite drept abuz și intervin doar în situații mult mai grave, deși ar putea să le prevină, dacă ar reacționa la primele semne.
- Uneori violența sexuală este aplicată de către concubinul/-a părintelui sau de alți membri ai familiei, iar copiii sunt martorii cazurilor de violență sexuală dintre adulți, în special când părinții abuzează de alcool, alte substanțe.
- De cele mai multe ori, copiii mai mici devin victime ale abuzului sexual pentru că nu pot opune rezistență și sunt ușor de manipulat.

- Multe fete adolescente, sub presiunea partenerilor de cuplu, acceptă să întrețină relații sexuale cu ei, chiar dacă nu sunt sigure dacă e bine sau rău și nu dețin informații veridice despre sănătatea sexual-reproductivă.
- În unele școli, la seratele organizate pentru elevi, au acces și persoane străine, din afara școlii. Deseori, acești adulți sunt în stare de ebrietate, agresează verbal și hărțuiesc elevii. Copiii se întorc de la serate noaptea și adesea nimeresc în situații riscante.
- Deși discotecile, cluburile sunt locuri unde se petrec agresiuni, copiii mai mici de 16 ani (pot fi văzuți copii și de 10-11 ani) sunt admiși în aceste localuri. Totodată, poliția și alți adulți nu reacționează la pozele făcute publice pe rețele de socializare, în care copiii consumă alcool, stau în brațele persoanelor adulte, pozează provocator etc.
- Părinții nu știu cum să identifice dacă copilul lor consumă alcool, fumează sau e în compania unor persoane dubioase; ei nu pot convinge copilul să nu viziteze aceste localuri sau să nu lege prietenii cu persoane ce au comportamente periculoase pentru că nu au o relație de încredere cu copilul, nu știu cum să o facă sau încredințează siguranța copilului mic fratelui/surorii/verișorului mai mare.

RECOMANDĂRI:

- Să fie sensibilizați profesorii cu privire la importanța prevenirii abuzului sexual și informării copiilor despre sănătatea sexual-reproductivă. Ei trebuie instruiți să discute deschis cu copiii despre acest subiect sau să invite un specialist dacă nu se simt pregătiți să o facă personal.
- În fiecare școală să existe cel puțin o persoană de încredere, care să fie apropiată de copii, să discute cu ei, să le ofere suport și să-i învețe cum să procedeze dacă se simt intimidați/hărțuiți/abuzati.
- Școlile trebuie să creeze mecanisme funcționale de depunere a plângerilor și un sistem de monitorizare a eficienței lor, inclusiv pentru cazurile de abuz sexual. Pentru examinarea plângerilor trebuie să fie un psiholog calificat și/sau o persoană din afara școlii, pentru că profesorii sunt interesați să ignore sau să nege aceste plângeri pentru a nu afecta reputația școlii. Administrația școlii și profesorii să fie sensibilizați astfel încât să conștientizeze că funcționarea acestor mecanisme e în beneficiul lor.
- Profesioniștii din comunitate trebuie să implice părinții în activități de informare și să lucreze cu ei în prevenirea abuzului sexual.
- Polițiștii și asistenții sociali să monitorizeze și să-și îndeplinească obligațiile de serviciu dacă primesc o sesizare sau identifică un caz suspect de abuz. Totodată, să fie sancționați dacă nu reacționează și nu intervin în urmărirea cazurilor.

NEGLIJAREA COPIILOR

Autoritățile publice restricționează scăldatul în lacurile periculoase din țară, însă nu monitorizează cum se respectă aceste restricții. Totodată, părinții sunt cei care nu acordă atenția necesară copiilor, astfel ei ajung în situații de risc.

Autoare: Alexandrina, 19 ani

CONSTATĂRI:

- Sunt familii în care părinții neglijează necesitățile de bază ale copiilor: alimentație, haine, îngrijire, spațiu personal, loc de trai sigur. În alte cazuri, părinții pleacă la muncă peste hotare și lasă copiii în grija unor persoane nepregătite și incapabile de a asigura nevoile copiilor (frați/surori mai mari, vecini, bunei).
- Situația copiilor care rămân fără îngrijire părintească nu este monitorizată de către asistenții sociali. Asistentul social și primarul nu reușesc, mai ales în localitățile urbane, unde numărul copiilor neglijați este foarte mare (la un asistent revin circa 45 de copii), să ofere suport fiecărui copil/fiecărei familii. În unele localități, asistenții sociali sunt incompetenți și nu doresc să-și îndeplinească obligațiile.

- Sunt cazuri când administrația școlii nu ia atitudine, nu sesizează cazurile când elevii nu frecventează orele pentru că este interesată să prezinte în acte un număr cât mai mare de elevi sau crede că sesizarea nu ține de competența sa.
- În cazuri separate, directorii educativi, fiind solicitați de asistentul social sau având în școală elevi care nu frecventează orele, trimit elevii să investigheze situația sau să rezolve problemele unor copii.
- Elevii sunt deseori încurajați sau chiar impuși, să cânte și danseze pe scene, în fața delegațiilor, invitațiilor la diferite sărbători sau alte evenimente (întâlnirea cu absolvenții, hramul satului etc.), la care adulții consumă alcool, stau la masă, se distrează, în timp ce necesitățile copiilor (hrană, apă, odihnă, căldură) nu sunt luate în seamă. În plus, nu este asigurată nici securitatea copiilor: ei sunt expuși (nu au condiții pentru a-și schimba costumele) riscului de a fi agresați verbal sau sexual la aceste manifestații.
- În unele școli încă există elevi de serviciu. Sunt întâlnite cazuri când ei sunt obligați, de la ora 7.15 până la ora 14.00 sau chiar 16.00 (în cazul colegiilor), să mențină ordinea și liniștea pe coridoare, să înscrie absențele și întârzierile elevilor, să nu permită accesul persoanelor străine în instituție.
- Adulții sunt de părerea că adolescenții și copiii au suficientă energie și putere pentru a putea aștepta mai mult timp să intre la medic sau oricare alt specialist: îi lasă în spatele rândului, le cer să cedeze locul și îi tachinează dacă nu o fac din proprie inițiativă.

RECOMANDĂRI:

- Sistemul de asistență socială să fie gândit în așa mod, încât să răspundă la toate necesitățile copiilor. În cadrul direcției de asistență socială să fie creată o structură care s-ar ocupa doar de problemele copiilor.
- În programul de instruire a profesioniștilor să fie incluse teme și activități de formare privind lucrul cu părinții în vederea îmbunătățirii relațiilor dintre părinți și copii, disciplinare pozitivă etc.
- Să fie desfășurate campanii de sensibilizare a părinților privind consecințele neglijării copiilor și acțiunile pe care trebuie să le facă atunci când decid să plece peste hotare.

VIOLENȚA PE INTERNET

CONSTATĂRI:

- Din ce în ce mai mulți copii au acces la internet și navighează pe site-uri riscante, intră în discuții cu persoane necunoscute pe chat-uri și forumuri, distribuie poze și date personale pe rețele sociale.
- Copiii au acces la filme, jocuri, publicitate etc. prin care este promovată violența. Acestea îi atrag, au un efect de hipnotizare, iar copiii devin ușor de manipulat și preiau comportamente violente, își formează o imagine greșită despre relațiile umane, societate.
- Părinții nu sunt instruiți să supravegheze site-urile pe care le vizitează copiii. Majoritatea părinților consideră că ei folosesc internetul în scopuri educative sau nu conștientizează riscurile la care se expun copiii.
- La școală se vorbește foarte puțin despre siguranța pe internet. Școala nu-i învață pe elevi să fie conștienți de riscurile la care sunt supuși. Școala nu pregătește elevul să analizeze informația disponibilă on-line. În unele școli, totuși, se desfășoară activități de sensibilizare, însă acestea au loc ocazional și cu implicarea elevilor din clase gimnaziale și liceale, deși copiii încep să navigheze pe internet de la de vârste pre-școlare.

RECOMANDĂRI:

- Părinții trebuie învățați să monitorizeze site-urile pe care navighează copiii și să le blocheze pe cele periculoase. Profesioniștii trebuie să le ofere date despre site-urile educative și utile pentru copii.
- Siguranța pe internet trebuie să fie discutată în cadrul orelor de Educație civică, dirigenție, informatică. Profesorii trebuie să utilizeze studii de caz, filmulețe educative prin care să capteze atenția elevilor.

3 | SĂNĂTATEA ADOLESCENȚILOR

INFORMAREA TINERILOR DESPRE SĂNĂTATEA SEXUAL-REPRODUCTIVĂ

„Dacă copiii nu sunt informați la timp, ei ajung să aibă nevoie de servicii. Uneori se întâmplă prea târziu”

„Nu știam despre viața sexuală și nici nu ne protejam. Mai multe mi-au spus după ce eram deja însărcinată”

CONSTATĂRI:

- Marea majoritate a tinerilor nu sunt informați de către părinți, profesori și specialiștii din comunitate despre sănătatea sexual-reproductivă, nu cunosc riscurile la care se expun dacă încep viața sexuală la vârstă fragedă sau întrețin relații sexuale neprotejate.
- Activitățile de prevenire la școală au loc în cadrul orelor de biologie sau Educație civică, însă nu se organizează sistematic, iar majoritatea profesorilor nu oferă informație completă, condamnă adolescenții și vorbesc mai des despre abținerea, decât despre metode de protecție. Profesorii neglijează subiectele legate de sănătatea sexual-reproductivă, chiar dacă se regăsesc și în curriculum. Un număr redus de profesori știu și vor să vorbească la lecții despre acest subiect.
- În ultimul timp, odată cu apariția Educatorilor de la Egal la Egal (EEE), interesul tinerilor voluntari față de cunoașterea și promovarea mesajelor legate de sănătatea sexual-reproductivă crește. Deși există rețele locale de EEE care informează tinerii, nu toți tinerii au acces la ele. EEE încearcă să completeze golurile lăsate de școală/profesiuniști, adaptează informația pe înțelesul copiilor, o oferă prin metode interactive și aduc exemple concrete, practice.
- Chestionarele arată că elevilor le este rușine să recunoască că au nevoie de informație despre sănătatea sexual-reproductivă. Deși majoritatea adolescenților chestionați de membrii Grupului de Reflecție spun că nu simt necesitatea de a participa la activități de informare despre acest subiect, ei au indicat, în același timp, anumite subiecte despre care ar dori să discute cu cineva. Acest lucru se poate explica prin faptul că informația oferită anterior a fost considerată de către elevi neclară și parțial utilă.

- Totodată, această temă este considerată tabu, elevilor le este rușine să solicite informație, se tem că vor fi etichetați, condamnați. Printre subiectele solicitate de copii se numără: schimbările fizice și emoționale care au loc în adolescență; infecții cu transmitere sexuală; mod sănătos de viață; planificarea familiei; metode de contracepție.
- Copiii nu sunt întrebați de către profesori/ adulți despre ce ar dori să discute, cum să fie prezentată informația, dacă doresc să consulte un specialist sau să meargă în vizită la un centru pentru tineri. În alte cazuri, sunt întrebați, dar sugestiile lor nu sunt luate în considerare.
- Tinerii care doresc să se implice nu au suport din partea profesorilor și părinților, fiind constrânși de tradițiile locale, convingeri religioase sau de altă natură.
- Majoritatea profesorilor nu au încredere în informația pe care o transmit EEE și insistă să fie prezenți la activitățile desfășurate de ei. Prin urmare, creează o situație tensionată, de disconfort. În același timp, adulții înșiși nu dețin informație și nu știu cum ar putea avea loc astfel de lecții, discuții, instruirii.
- Copiii preferă să vorbească despre sănătatea sexuală cu surorile/frății, rudele și cu specialiștii de la centrele prietenoase tinerilor, și mai puțin cu profesorii și părinții. De cele mai multe ori, părinții evită aceste discuții. Ei nu au pregătire necesară și aleg să spună că copiii nu trebuie să cunoască asemenea informație. Totodată, îi amenință pe copii, mai cu seamă pe fete, că vor urma pedepse grave (bătaie, alungare de acasă) dacă vor afla că întrețin relații sexuale sau sunt însărcinate.
- În prima perioadă, părinții fetelor însărcinate nu acceptă situația fetelor și le moralizează, lovesc sau alungă de acasă. După o anumită perioadă, părinții încearcă să restabilească relația cu copiii și să-i susțină.

RECOMANDĂRI:

- Profesorii să fie instruiți să ofere informații despre sănătatea sexual-reproductivă într-un mod clar, atractiv, sistematic, adaptat vârstei și profesionist, făcând abstracție de convingerile personale sau religioase și fără a apela la stereotipuri. Ceilalți specialiști (medicii, asistenții medicali, asistenții sociali) să cunoască un pachet minim de informații veridice în domeniul dat.
- Subiectele legate de sănătatea sexual-reproductivă să fie abordate și în cadrul disciplinelor școlare: biologie, educație civică. Profesorii să înțeleagă că nu trebuie să le evite sau să le lase spre studiere individuală elevilor. Instituțiile statului să monitorizeze modul în care profesorii implementează curriculumul școlar cu referire la sănătatea sexual-reproductivă.
- Statul să elaboreze studii/cercetări privind nevoile de informare ale adolescenților în domeniul sănătății sexual-reproductive pe diferite regiuni și criterii demografice.
- Rezultatele cercetărilor să fie utilizate pentru dezvoltarea programelor de formare a profesioniștilor și campaniilor de informare pentru adolescenți, părinți tineri, prin care să promoveze mesaje clare, inclusiv despre drepturile copiilor ca pacienți. Elevii să fie consultați despre conținutul materialelor/resurselor de informare. Competențele și tematicile necesare pentru copii să fie incluse în curriculum. Sistemul educațional, împreună cu cel medical, trebuie să-și îndeplinească responsabilitatea de informare a copiilor. Și părinții trebuie să fie pregătiți să abordeze aceste subiecte cu copiii.
- Statul trebuie să susțină organizațiile, centrele de sănătate prietenoase tinerilor și alte instituții care prestează servicii pentru tineri și promovează modelul EEE. Copiii, fiind ghidați de specialiști, să fie implicați în activități de informare.

PROFESIONIȘTI ȘI SERVICII DISPONIBILE

„Medicii și alți profesioniști neglijează copiii-pacienți”

CONSTATĂRI:

- Din rezultatele studiului reiese că, dintre diverse servicii și instituții medicale din domeniul sănătății sexual-reproductive, centrul de sănătate este instituția cea mai frecvent prezentă în localități. În multe cazuri, însă, copiii apreciază serviciile prestate ca fiind de calitate joasă: diagnosticul diferă de cel pus de medicii din alte instituții, medicamentele sunt insuficiente sau lipsesc.
- Asistentul medical nu există în toate localitățile, astfel copiii nu primesc la timp asistență medicală și doar cei care își permit să acopere cheltuielile financiare pot merge la centrele de sănătate raionale. Sunt cazuri în care copiii nu primesc ajutor de la asistentul medical din comunitate pentru că acesta nu ia în serios spusele copilului sau nu reușește, din lipsă de timp.
- 1 din 3 specialiști chestionați de copii nu au participat la nici un training privind sănătatea sexual-reproductivă. De cele mai multe ori, ei nu dispun de cunoștințe și abilități necesare pentru comunicarea liberă cu tinerii pe subiecte legate de acest subiect. Totodată, unii medici care au participat la astfel de instruirii, susțin că aceste instruirii i-au ajutat învețe cum să obțină încrederea tinerilor, să studieze care sunt necesitățile lor și să comunice cu ei.
- Deși instituțiile ce prestează servicii pentru tineri se subordonează statului, majoritatea activităților de instruire în domeniul sănătății sexual-reproductive a profesioniștilor sunt desfășurate de organizații neguvernamentale (Neovita, Corpul Păcii, Centrul Dacia, profesori universitari cu suportul organizațiilor internaționale). Din acest motiv, de cele mai multe ori, atitudinea specialiștilor nu este foarte serioasă față de aceste instruirii: ei le percep ca pe activități de scurtă durată, necesare mai degrabă organizațiilor, nu lor. De cele mai multe ori, profesioniștii sunt condamnați, presați, intimidați de către comunitate și liderii din comunitate (preot, primar), atunci când promovează mesaje de sănătate sexuală.
- Când copiii au nevoie să se informeze despre sănătate, ei se adresează la persoanele care îi supraveghează în instituțiile de plasament, la părinți, bunei sau alte rude. Copiii nu obișnuiesc să se adreseze la medic, deoarece instituția medicală este departe de casă, consideră că adulții din peajma lor dețin suficiente cunoștințe pentru a-i ajuta sau știu unde să găsească informația.
- Profesioniștii (profesorii, medicii, asistenții sociali) nu informează părinții despre aspecte legate de dezvoltarea fizică, sexuală, psihologică a copilului. Sănătatea Adoleșcenților | 45

- Sunt medici care obligă adolescenții să vină la consultație cu părinții, deși legea spune că persoanele cu vârsta mai mare de 16 ani pot fi consultate fără prezența părinților/îngrijitorilor. În unele cazuri, medicii nu explică copiilor diagnoza, ce proceduri urmează să aibă loc, însă sunt deranjați că copilul se agită. Totodată, copiii sunt impuși să semneze, fără a anunța părinții, acorduri prin care își asumă consecințele vaccinării, deși procedura este obligatorie, iar medicii nu explică de fapt care vor fi aceste consecințe și ce trebuie să facă dacă apar.
- În majoritatea cazurilor, medicii și asistenții medicali nu utilizează mănuși și echipament de unică folosință atunci când examinează copiii, efectuează investigații sau administrează medicamente. Sunt cazuri când medicii folosesc obiecte „nemedicale” în calitate de echipamente.
- Majoritatea copiilor au încredere mai mare în Centrele de Sănătate Prietenoase Tinerilor (CSPT), decât în cele pentru populația generală: medicii de la CSPT sunt atenți la nevoile tinerilor, pe când medicii din centrele de sănătate/centrul medicilor de familie nu cunosc și nu răspund nevoilor tinerilor și sunt focuși pe adulți.
- În multe cazuri, în opinia profesioniștilor de la CSPT, centrele nu sunt dotate în măsura necesară cu echipament. De cele mai multe ori lipsesc sau sunt în cantități insuficiente teste de sarcină, contraceptive de urgență, utilaje, seturi de unică folosință, resurse informaționale etc.
- Nu toate instituțiile de învățământ au psiholog școlar, indiferent de numărul de copii. În unele școli, profesorii/diriginții invită profesioniști din comunitate pentru a ține o lecție de informare la un anumit subiect. Problema însă rămâne odată cu plecarea specialistului – școala nu are un specialist care să fie o resursă prezentă permanent în școală.

RECOMANDĂRI:

- Statul să aloce resurse financiare pentru deschiderea mai multor centre de sănătate, ca să se asigure minimum de servicii de asistență medicală în fiecare localitate, inclusiv resurse pentru echipamente de unică folosință. Serviciile adresate tinerilor să fie îmbunătățite și extinse în mai multe regiuni. Numărul angajaților să fie mai mare, iar nivelul lor de profesionalism mai înalt.
- Lucrătorii medicali din diferite instituții (educaționale, medicale, sociale) să fie instruiți să comunice cu copiii, să țină cont de opinia lor, să-i întrebe direct pe copii ce simt, să explice diagnoza într-un limbaj accesibil copiilor, să aplice principiile confidențialității, respectului pentru pacient, nondiscriminarea.

4

**EXPLOATAREA
PRIN MUNCĂ A
COPILULUI**

CONDIȚII DE MUNCĂ

Anual, un număr mare de copii de diferite vârste este angajat la munci sezoniere fără ca angajatorul să încheie cu ei un contract de muncă. Astfel, ei sunt expuși riscului de a fi exploatați și abuzați de către adulți sau de a nu fi remunerați. Foto simbol.

Autoare: Maria, 18 ani

CONSTATĂRI:

- Lipsa de informare a copiilor cu privire la drepturile lor la locul de muncă, situația dificilă în familie îi determină pe mulți copii să se încadreze în munci care le pun în pericol dezvoltarea, sănătatea și viața: lucrează peste program, în condiții periculoase și stresante. Iar pentru că angajatorii nu semnează cu ei contracte de muncă, tinerii nu pot fi siguri că vor fi remunerați. De altfel, sunt unice cazurile când angajatorii semnează contracte și solicită acordul părinților.
- Copiii nu își exprimă opinia dacă nu sunt satisfăcuți de condițiile de muncă pentru că nu știu că au acest drept, se tem că ar putea fi concediați sau că vor fi abuzați de către angajator.
- Chiar dacă legea stipulează că, începând cu vârsta de 15 ani, copiii pot lucra până la 5 ore pe zi, iar cei de 16-18 ani până la 7 ore pe zi, au fost depistate cazuri în care graficul de muncă este des încălcat, mai cu seamă în următoarele domenii:

- ⊙ Sfera de deservire – chelnerii lucrează în medie 12 ore pe zi; maseurii, babysitter-ii și vânzătorii – minimum 10 ore pe zi.
- ⊙ Agricultură, industria ușoară, construcții – minimum 10 ore pe zi.
- În domeniul construcțiilor, copiii nu dispun de măsuri de protecție – căști, îmbrăcăminte protectoare, mănuși, sisteme de susținere, ochelari etc. În sfera deservirii, copiii sunt obligați să-și asigure din cont propriu uniforma și alte obiecte necesare pentru a îndeplini munca.
- În toate domeniile enumerate se întâlnesc cazuri în care copiii lucrează pe timp de noapte și în preajma adulților care fumează sau consumă alcool.
- Copiii care muncesc sunt abuzați de angajator, colegi sau clienți, în special acolo unde nu se încheie contracte de muncă: sunt amenințați cu concedierea, înjosiți verbal, bătuți, hărțuiți sexual, dacă nu îndeplinesc indicațiile adulților sau dacă încearcă să negocieze ceva.
- De cele mai multe ori, angajatorii sunt informați din timp despre controalele inspecției muncii. Adesea, pentru a scăpa de pedeapsă, ei obligă copiii angajați ilegal să nu vină în perioada respectivă la locul de muncă.
- Deși sunt cunoscute locurile în care copiii sunt antrenați ilegal în munci, nu sunt mediatizate cazurile în care angajatorii au fost pedepsiți pentru exploatare muncii copiilor.

Studiu de caz 1.1:

Victoria are 16 ani și lucrează vânzătoare la un magazin de piese auto. Deși nu posedă cunoștințe necesare pentru ocuparea postului, Victoria a fost angajată. Ea lucrează în baza unei înțelegeri verbale și nu a unui contract. În timpul semestrului de studii de la școală Victoria lucrează 5 ore pe zi, iar în vacanță și în week-end – 12 ore pe zi. De când lucrează, nu are timp pentru activități personale, iar reușita ei școlară a scăzut.

Studiu de caz 1.3:

Vitalie are 17 ani. În luna mai 2014 a plecat să muncească în Cehia alături de mama lui și spune că nu intenționează să se întoarcă în țară.

El s-a angajat la brutărie și lucrează în turele de noapte, de la 20.00 până la 06.00.

Studiu de caz 1.2:

Un băiat de 15 ani lucrează în calitate de chelner într-un restaurant. Împreună cu colegii săi, el este chemat la lucru la ora 10.00 pentru a pregăti o sală pentru nuntă. Procesul de pregătire a sălii și a meselor durează aproximativ 5 ore. După ce termină aranjările, ei trebuie să deservească oamenii până la aproximativ ora 03.00, după care trebuie să facă ordine în sală (aproximativ 1.5 ore). Pe timp de vară, pot avea loc câte 3 nunți pe săptămână, iar băiatul trebuie să lucreze la toate.

Studiu de caz 1.4:

Valeria are 14 ani. Toată vara a lucrat în calitate de salvamar la o piscină de lângă Chișinău. Pe lângă faptul că nu dispune de o pregătire specială și viața ei este pusă în pericol, Victoria mai era hărțuită de vizitatori.

Studiu de caz 1.5:

Ion are 12 ani, provine dintr-o familie cu venit foarte redus. În familie sunt 7 copii, iar părinții nu au bani să-i întrețină. Ion este cel mai mare dintre copii și părinții l-au impus să lucreze pe un șantier din satul vecin pentru 150 de lei pe zi. În fiecare zi el este abuzat verbal și fizic de către adulții cu care lucrează, iar în una din zile băiatul s-a ales cu fractură dublă la braț. Compania la care lucra nu i-a achitat tratamentul și nu i-a plătit salariul din motiv că nu are contract semnat cu el.

RECOMANDĂRI:

- Statul trebuie să informeze părinții despre prevederile legale, riscurile și pericolele la care se expun copiii care efectuează munci periculoase și/sau fără contract de muncă; să informeze copiii despre dreptul lor la protecție față de exploatare economică, iar pe angajatori despre prevederile legale și sancțiunile în legătură cu munca copilului.
- Părinții să se asigure că copiii lor lucrează pe bază de contract, iar autoritățile tutelare să monitorizeze dacă părinții își respectă obligația de protecție a copiilor față de exploatare prin muncă.
- Inspekția muncii trebuie să facă vizite și controale, inclusiv spontane, la locurile unde copiii sunt cel mai des angajați. Să fie create grupuri mobile pentru a inspecta dacă angajatorii semnează cu copiii contracte de muncă și dacă țin cont de vârsta și gradul de dezvoltare a copiilor în delegarea anumitor munci.
- Statul să înăsprescă sancțiunile aplicate celor care implică repetat copiii în munci periculoase, dăunătoare și fără a semna un contract de muncă.
- Statul să aibă instrumente prin care să consulte copiii în legătură cu respectarea dreptului la protecție față de exploatare prin muncă.

EXPLOATAREA PRIN MUNCĂ A COPIILOR DIN FAMILII VULNERABILE

Chiar dacă legea stipulează că începând de la 15 ani copiii pot lucra 5-7 ore per zi, s-au întâlnit cazuri în care copiii lucrează în domeniul agriculturii peste 10 ore/zi, ceea ce contribuie la scăderea productivității școlare, dar și reprezintă un factor de risc pentru sănătatea acestora. Foto simbol.

Autoare: Maria, 18 ani

CONSTATĂRI:

- Există cazuri în care părinții, care au venituri reduse sau nu au loc de muncă permanent, împrumută bani pentru a procura bunuri casnice, produse alimentare sau chiar alcool. Ei obligă copiii să muncească pentru a achita datoriile familiei și pentru a-și asigura nevoile de bază și cele de la școală (hrană, îmbrăcăminte, medicamente, manuale etc.).
- În alte cazuri, părinții sunt plecați la muncă peste hotare și lasă îngrijirea gospodăriei și/sau a terenului agricol pe seama copiilor. O parte din acești copii mai au și obligația de a supraveghea și îngriji frații/surorile mai mici. Unii copii sunt nevoiți să lucreze pentru a se întreține, deoarece părinții lor se află ilegal peste hotare și nu pot trimite bani acasă.

- Sunt și părinți care își constrâng copiii să cerșească în stradă, din casă în casă sau în preajma bisericilor pentru a câștiga bani. De asemenea, au fost observate cazuri în care mai mulți copii au fost aduși cu aceeași mașină și repartizați în mai multe locuri ale străzii pentru a cerși.
- Tot mai des se întâlnesc situații în care copiii pleacă cu părinții sau rudele peste hotare pentru a munci pe durata vacanței de vară sau în timpul școlii. O parte dintre ei sunt încurajați de adulții și prietenii din preajmă, care deja muncesc peste hotare, și nu cred că școala este importantă pentru copii; alții pleacă pentru că familia lor nu are venit suficient pentru a le asigura nevoile de bază și cheltuielile de la școală.
- În toate cazurile, cei mai mulți dintre copii nu reușesc să frecventeze școala sau să țină pasul la ore, nu au timp liber, sunt discriminați și neglijați de către semenii și profesorii.

Circa 21% din copii au un părinte plecat peste hotare, iar în jur de 5% sunt cu ambii părinți plecați. În unele cazuri, pentru a întreține gospodăria sau pentru a avea grijă de sine și alți membri ai familiei, acești copii sunt constrânși să îndeplinească munci gospodărești destinate adulților.

Autoare: Maria, 16 ani

Studiu de caz 1.1:

Adrian este un băiat de 14 ani, elev la gimnaziul din localitatea sa. În ultimul timp acesta lipsește frecvent de la ore. El era nevoit să lucreze în câmp, să îngrijească de animale și să aibă grijă de gospodărie. Deși familia lui primea ajutor din partea statului, banii nu acopereau cheltuielile familiei. Reușita lui școlară era scăzută, iar el era mereu obosit. Circumstanțele l-au impus pe Andrei să ofere prioritate muncii, nu educației. Drept rezultat, el nu reușește să facă față cerințelor de la școală, nu are prieteni și este mereu retras, nu are timp pentru dezvoltare intelectuală, emoțională.

Studiu de caz 1.2:

O fată de 15 ani a rămas acasă doar cu buneii și cu 2 frați mai mici. Părinții au fost lipsiți de drepturi părintești fiindcă consumau alcool și îi abuzau pe copii. Pentru a se întreține, fata a fost nevoită să lucreze în câmp. Adulții cu care lucra o obligau să îndeplinească sarcinile lor, sub soare, fără să meargă la prânz.

Studiu de caz 1.3:

Un băiat de 15 ani care provine dintr-o familie în care se consumă alcool merge zilnic la pădurea din localitate pentru a munci. Nu merge la școală și chiar a uitat cum să citească.

Studiu de caz 1.4:

Un băiat de 16 ani provine dintr-o familie cu venit mai redus și este nevoit să muncească la fabrica de coniacuri „Călărași” în turele de noapte. În timpul vacanțelor lucrează de la 8 seara până la 9 dimineața, iar în timpul semestrului – de la 8 seara până la 6-7 dimineața. De regulă, a doua zi este epuizat și nu mai vine la ore.

RECOMANDĂRI:

- Statul să mărească suma indemnizațiilor pentru familiile cu venituri mici, pentru a reduce riscul implicării copiilor din aceste familii în munci grele. Totodată, să monitorizeze cum aceste resurse sunt alocate beneficiarilor și cum aceștia le administrează.
- Statul să pregătească și, ulterior, să monitorizeze profesioniștii în identificarea și prevenirea tuturor cazurilor de exploatare prin muncă a copiilor.

5 | MEDIUL FAMILIAL

PĂRINȚI CARE MIGREAZĂ LA MUNCĂ

CONSTATĂRI:

- Părinții care pleacă peste hotare la muncă își lasă copiii, de cele mai multe ori, în grija unor persoane care nu au capacitatea de a-i îngriji, și anume:
 - bunei, care sunt prea bătrâni sau au probleme de sănătate și nu reușesc să asigure nevoile copilului;
 - frați/surori mai mari, care nu au cunoștințe și pregătire de îngrijire a copiilor;
 - vecini sau rude, care nu cunosc suficient copilul și nu pot să-i dedice timpul și atenția necesară.
- Atât la școală, cât și în societate, unii copii sunt izolați și discriminați de către colegi și profesori, fie pentru că ei nu pot să procure ceea ce pot colegii sau pentru că primesc de la părinți mai mult decât alții.
- Uneori copiii nu pot să gestioneze corect banii trimiși de părinți. În alte cazuri ei nu beneficiază de bani pentru că îngrijitorii îi folosesc în scopuri personale.
- Unii copii aderă la grupuri cu comportamente riscante pentru că nu sunt supravegheați de adulți sau nu au o comunicare afectuoasă acasă. Ei sunt manipulați inclusiv pentru că au bani de buzunar mult mai mult decât pot să gestioneze.

Studiu de caz 1.1:

Ana are 16 ani, o soră mai mică decât ea și surori și un frate care au împlinit majoratul. Părinții i-au abandonat acum 8 ani plecând peste hotare. Când erau mici, până a fi luați de un centru de copii abandonati, fratele avea grija de toate 5 surori. Acum sunt procese de judecată pentru decăderea din drepturi părintești deoarece fetele au nevoie de tutelă și centrul se desființează.

Studiu de caz 1.2:

Băiat, 15 ani. Ambii părinți sunt plecați la muncă peste hotare. Copilul trăiește împreună cu două surori mai mari, dintre care una e majoră, dar nu muncește nicăieri. Băiatul vorbește cu mama foarte rar, prin skype, pentru că sora mai mare ocupă mereu calculatorul.

- Sunt frecvente cazurile în care profesorii, vecinii, rudele învinuiesc copiii pentru decizia părinților de a pleca. Adulții cred că folosind aceste expresii precum „a plecat pentru tine, iar tu te destrăbălezi”, „nu ți-e rușine să faci asta știind că a plecat pentru tine” îi responsabilizează și educă pe copii.
- Deseori, sunt întâlnite cazuri în care părinții nu revin acasă ani la rând și nu comunică cu copiii. Unii copii sunt abandonați de părinții care migrează.
- În multe cazuri autoritățile nu cunosc situația copiilor din localitățile lor. Dacă un copil este supravegheat de o persoană care are deja puțin peste 18 ani, autoritățile nu monitorizează situația copilului spunând că are un adult în preajmă.

RECOMANDĂRI:

- Statul trebuie să se asigure că părinții lasă copiii în grija unei persoane competente. Tutorele/îngrijitorul căruia îi este încredințat copilul să aibă vârsta între 25-50 de ani și să fie monitorizat de asistența socială.
- Asistența socială să monitorizeze sistematic dacă părinții asigură resursele necesare pentru îngrijirea și creșterea copiilor.
- Statul să dezvolte servicii prin care părinții, copiii și tutorii/îngrijitorii vor fi informați și consiliați înaintea plecării părinților și pe parcursul aflării lor peste hotare.

FAMILII CU MULȚI COPII ȘI FAMILII CU VENITURI REDUSE

CONSTATĂRI:

- Statul nu alocă suficienți bani să acopere cheltuielile familiilor cu mulți copii, care deseori au și venituri reduse. Uneori, familiile beneficiază de indemnizații doar pe hârtie, pe când în realitate banii din indemnizație sunt oferii altei familii pe care asistentul social o favorizează.
- Criteriile de oferire a ajutoarelor sociale sunt depășite și rigide – sunt evaluate inclusiv bunuri pe care oamenii le primesc de la vecini, rude sau bunuri care au devenit între timp de larg consum.
- Indemnizațiile și alte ajutoarele nu acoperă cheltuielile pentru asigurarea nevoilor de bază ale copiilor: hrană, medicamente, haine, condiții de trai etc. Sunt cazuri în care indemnizațiile pentru copii sunt folosite în alte scopuri: părinții își cumpără haine sau obiecte care nu sunt de primă necesitate, alcool, țigări.
- Deseori, copiii nu frecventează școala pentru că nu au bani pentru haine corespunzătoare sezonului, rechizite școlare, închirierea manualelor etc. Unii copii sunt nevoiți să lucreze pentru a supraviețui sau pentru a întreține întreaga familie.
- De multe ori, copiii proveniți din aceste familii sunt izolați la școală și în societate și se închid în sine: sunt respinși, abuzați, tachinați, batjocoriți de semenii și profesori; nu participă la activități pentru că nu au haine potrivite sau nu pot contribui financiar de la organizarea lor; sunt respinși de colegi și de societate.

FAMILII DEZORGANIZATE ÎN CARE SE FACE ABUZ DE ALCOOL

CONSTATĂRI:

- Unele familii nu supraveghează copiii, nu le asigură nevoile de bază: condiții decente de trai, hrană, haine, un mediu sigur și protector. Aceste familii nu au venit constant și chiar dacă îl au nu îl pot gestiona corect: cumpără alcool în loc de produse alimentare sănătoase, haine, produse igienice sau alte lucruri necesare întregii familii și copiilor.
- Între copii și părinți nu există o legătură emoțională. Copiii nu se simt iubiți și protejați și, din acest motiv au relații tensionate cu semenii lor și adulții din preajmă, nu sunt motivați să meargă la școală etc. În aceste familii copiii devin victime ale abuzului fizic, verbal și sexual sau sunt martori la situații de violență între adulți.
- Copiii din astfel de familii sunt expuși unui risc mare de a consuma alcool și substanțe pentru că au tendința să imite ce au văzut în familie. Neavând alt model de viață, ei îl repetă pe cel al părinților. În majoritatea satelor copiii au acces liber la cantități mari de alcool.
- Nu există programe, servicii de consiliere pentru părinții care consumă alcool.

RECOMANDĂRI:

- Statul să ofere locuri de muncă bine plătite pentru părinți și să faciliteze angajarea lor prin oferirea unor privilegii angajatorilor.
- Statul să majoreze suma indemnizațiilor și ajutoarelor sociale, să regândească metoda de oferire a acestora și să monitorizeze modul în care autoritățile locale le distribuie și cum sunt utilizate de către părinți.
- Statul să instruiască profesorii și asistenții sociali pentru a oferi suport copiilor din familii dezorganizate în procesul educațional.
- Să fie organizate controale periodice în familii cu mulți copii pentru a analiza condițiile în care trăiesc și pentru a asculta opinia copilului.
- Statul să dezvolte servicii de consiliere pentru părinții care consumă alcool și să-i integreze în societate, astfel încât ei să-și poată crește și îngriji copiii.
- Statul să monitorizeze și să sancționeze persoanele și agenții economici care comercializează alcool copiilor.

